

Rita Lepikko

**”KUN AUTTAA SIIVILLEEN, ON MELKEIN
KUIN ITSE LENTÄISI”**

Kokemusasiantuntijakoulutus kokemusasiantuntijoiden
kertomana

TIIVISTELMÄ

Rita Lepikko: ”Kun auttaa siivilleen, on melkein kuin itse lentäisi”. Kokemusasiantuntijakoulutus kokemusasiantuntijoiden kertomana.

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityö

Lokakuu 2019

Pro gradu -tutkielmani kytkeytyy aikuissosiaalityöhön. Tutkielman tavoitteena on selvittää kokemusasiantuntijakoulutuksen merkittävyyttä kokemusasiantuntijoille ja vaikuttavuutta osana sosiaalityötä. Kokemusasiantuntija on henkilö, joka on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen ja jolla on omakohtaista kokemusta tietyistä elämäntilanteesta, kriisistä tai sairastamisesta, joko itse sairastavana, kuntoutuvana, läheisenä tai palvelunkäyttäjänä sekä halu auttaa toisia. Tutkielmani lähestymistapa on fenomenologinen ja siinä pyrin antamaan kokemusasiantuntijoille äänen heidän kertomiensa tarinoiden kautta. Tutkimuskysymykseni ovat: mitä merkitystä koulutuksella on kokemusasiantuntijoille ja millaisia valmiuksia koulutus heille antaa? Tutkimuskysymyksiin haen vastauksia kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneiden kokemusasiantuntijoiden haastatteluissa kertomista tarinoista. Tutkielmani aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla ja haastatteluihin osallistui kahdeksan kokemusasiantuntijakoulutuksen käynyttä kokemusasiantuntijaa. Aineiston analysoin teoriaohjautuvaa sisällönanalyysia käyttäen.

Tutkielmani johtopäätös on, että kokemusasiantuntijakoulutuksella on useita positiivisia merkityksiä. Kokemusasiantuntijat kertoivat kokevansa voimaantumisen, eheytyksen ja osallisuuden kokemuksia kokemusasiantuntijakoulutuksen jälkeen. Oman tarinan kirjoittaminen ja kertominen nousivat kokemusasiantuntijoille merkitykselliseksi. Tarinoiden avulla kokemusasiantuntijat tarkastelivat elämäänsä eri suunnasta ja samalla saivat uudenlaisia näkökulmia elämäänsä. Uudet näkökulmat auttoivat kokemusasiantuntijoita ymmärtämään omaa historiaansa ja jättämään taakseen ongelmalähtöisen tarkastelutavan. Kokemusasiantuntijat liittivät pienissä tarinoissaan myös negatiivisia kokemuksia kokemusasiantuntijakoulutukseen. Negatiiviset kokemukset liittyivät palkkioihin, työn saantiin ja yhteistyöhön ammattilaisten kanssa. Kokemusasiantuntijakoulutuksen myötä kokemusasiantuntijoille heräsi halu sosiaali- ja terveystalveluiden yhteiskehittämiseen ja yhteiskunnan palvelurakenteeseen vaikuttamiseen. Kokemusasiantuntijat kokivat, että heillä olisi paljon hiljaista tietoa annettavana sosiaalityöntekijöille ja muille ammattilaisille.

Avainsanat: Kokemusasiantuntija, hiljainen tieto, kokemuksen tutkiminen.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Rita Lepikko: "When you help someone else to fly, it feels like flying yourself". The importance of training for experience experts.

Master's Thesis

Tampere University

Social Work

October 2019

My Master's thesis is related to adult social work. The aim of this thesis is to examine the importance of experience expert training for experience experts and its impact as part of social work. The approach of my thesis is phenomenological, and I try to give experience experts a voice through the stories they have told. An experience expert is a person who has the expertise and experience of an expert in a particular life situation, crisis or illness, either as a patient, or in rehabilitation, or as a fellowman or as a service user and who is willing to help others. My research questions are: What is the importance of training for experience experts and what skills does training give them? I seek answers to these questions from the stories told in interviews by trained experience experts. The material for my thesis has been collected through semi-structured thematic interviews in which eight experienced experts who had undergone experience expert training participated in the interviews. I analyzed the data using theory-driven content analysis.

The conclusion of my thesis is that experience expert training has several positive meanings. Experience experts said they felt empowerment, integration and inclusion after the experience of expert training. Writing and telling their own story became an important tool for the experience experts. When writing their own stories, they looked at their lives from different point of view and at the same time gained new perspectives on their history. New perspectives helped the experience expert to understand his or her own situation and leave behind a problem-based approach. Experience experts also linked some negative experiences to the experience expert training. Negative experiences were related to rewarding, getting a job and working with professionals. Because of the training, the experience experts were inspired to co-develop social and health services and influence overall the service structure of society. The experience experts felt that they would have a lot of tacit knowledge to give to social workers and other professionals in social field.

Keywords: Experience expert, Tacit knowledge, Explore Experience.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
2 Kokemusasiantuntijuus	5
2.1 Kokemusasiantuntija ja sen historia	5
2.2 Kokemusasiantuntijuuden toimintakenttä	8
2.3 Kokemusasiantuntijuuden merkitys sosiaali- ja terveyspalveluiden näkökulmasta.....	10
2.4 Kokemusasiantuntijakoulutus	12
3 Lähestymistapa kokemuksen tutkimus ja toinen tieto	15
3.1 Kokemuksen tutkimus.....	15
3.2 Toinen tieto ja hiljainen tieto.....	18
4. Tutkimusasetelma	21
4.1 Fenomenologinen lähestymistapa	21
4.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite	22
4.3 Tutkimusaineisto ja sen keruu.....	23
4.4 Tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysi.....	25
4.5 Eettiset pohdinnat	28
5 Analyysi	30
5.1 Kokemusasiantuntijakoulutus positiivisena merkityksellisenä kokemuksena	31
5.1.1 Tarina halusta auttaa toisia	31
5.1.2 Tarina osallisuuden kokemisesta	32
5.1.3 Pieni tarina voimaantumisen ja eheytyksen kokemuksesta.....	33
5.1.4 Pienet tarinat omien tarinoiden merkityksestä kokemusasiantuntijoille	35
5.2 Kokemusasiantuntijakoulutus negatiivisena merkityksellisenä kokemuksena	37
5.2.1 Pieniä tarinoita koulutuksen haasteista	37
5.2.2 Pieniä tarinoita voimavarojen riittämättömyydestä ja pelon tunteista.....	38
5.3.3 Pieni tarina yhteiskehittämisestä.....	39
6 Johtopäätökset ja pohdinta	42
5 Lähteet:.....	52

Liite 1

Liite 2

1 Johdanto

”Jos mä selviydyin siitä helvetistä, niin kaikilla muillakin on mahdollisuus. Mulle on tosi tärkeää, että voin jakaa toivoa paremmasta tulevaisuudesta omalla kokemuksella. Se tuo mun elämään sisältöä ja tarkoituksen.”

Pro gradu -tutkielmani kytkeytyy aikuissosiaalityöhön ja kokemuksen tutkimukseen. Tavoitteenani on tuoda esiin tietoa siitä, mitä kokemusasiantuntijakoulutus merkitsee kokemusasiantuntijoille¹. Kokemusasiantuntijaksi voidaan määritellä henkilö, joka on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen sekä hänellä on omakohtaista kokemusta tietystä elämäntilanteesta, kriisistä tai sairastamisesta joko itse sairastavana, kuntoutuvana, läheisenä tai palvelunkäyttäjänä. Kokemusasiantuntijat haluavat omalla kokemuksellaan auttaa muita ihmisiä sekä lähteä mukaan kehittämään yhteiskunnallisia palveluita. (Kostiainen ym. 2014; Rissanen 2015; Valokivi 2004). Tutkimukseni tavoite on selvittää kokemusasiantuntijoiden koulutuksen merkittävyyttä kokemusasiantuntijoille ja vaikuttavuutta osana sosiaalityötä. Tutkielmassani pyrin antamaan kokemusasiantuntijoille äänen heidän kertomiensa tarinoiden kautta. Tutkimuskysymykseni ovat: mitä merkitystä koulutuksella on kokemusasiantuntijoille ja millaisia valmiuksia koulutus heille antaa? Tutkimuskysymyksiin haen vastauksia kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneiden kokemusasiantuntijoiden haastatteluissa kertomista tarinoista. Aineiston analysoin teoriaohjautuvaa sisällönanalyysiä käyttäen.

Kokemusasiantuntijoiden kouluttaminen on vielä uutta ja siitä tehtyä empiiristä tutkimusta on vähän. Koen tärkeäksi sosiaalityö- ja ruohonjuuritason sosiaalityön kannalta, että kokemusasiantuntijoiden koulutusta ja kokemusta tuodaan empiirisen tutkimuksen pariin ja siten kasvatetaan tietoisuutta koulutuksesta. Mitä enemmän kokemusasiantuntijakoulutuksesta tehdään tutkimuksia, sitä enemmän sitä osataan myös sosiaalityössä hyödyntää. Siten omalta osaltani haluan tuoda diversiteettiä sosiaalityössä käytettyihin instrumentteihin. Kiinnostukseni tehdä tutkielma kokemusasiantuntijoiden koulutuksesta heräsi oman työni kautta. Minua kiinnostaa ihmiset, jotka ovat toipuneet ja haluavat auttaa muita. Mistä heille tulee halu auttaa toisia samassa tilanteessa olevia ja miksi he ovat valmiita repimään omat haavansa auki uudelleen? Ei ole helppoa kertoa omasta

¹ Käytän tutkielmassani kokemusasiantuntijakäsitettä synonyymina kokemusasiantuntijakoulutuksessa olevista henkilöistä.

rikkinäisestä elämästä ja taustastaan. Pidän kokemustani kokemusasiantuntijoiden parissa voimavarana. Se on antanut ymmärrystä kontekstista, johon tämä tutkielma sijoittuu.

Tutkielmani kohteena on kokemusasiantuntijoiden kokemukset kokemusasiantuntijakoulutuksesta ja sen tuomista merkityksistä. Ihmisten kokemukset ja kertomukset sekä erilaiset selviytymistarinat ovat olleet pitkään tutkimuksellisen mielenkiintoni kohteena. Kokemus on ihmisen henkilökohtainen kokemus jostakin tapahtumasta (Särkelä 1993, 32) sekä merkityksellistävää suhde tajuavan ja ymmärtävän ihmisen ja elämäntilanteen välillä. (Perttula, 2006, 119.) Kun tutkitaan kokemusta, tutkimuskohde on aina toisten ihmisten elävä kokemus. (Perttula 2006, 143.) Kokemuksen empiirinen tutkimus tarkoittaa, että tutkijan on oltava kiinnostunut toisista ihmisistä. Tutkijan on etsittävä keinoja tutkia elävän elämän kokemuseräistä maailmaa sekä tutkijan on onnistuttava ymmärtämään kokemusta sellaisena, kuinka se ilmenee toisille tutkimukseen osallistuneille. (Perttula, 2006, 13). Kokemuksen tutkimisessa tutkija on kiinnostunut siitä, miten tutkittava muodostaa uudelleen kokemuksiaan elämän eri vaiheista ja millaista kertomusta tai tarinaa hän elämästään kertoo. (Erkkilä 2009, 196.)

Hyvärinen (2006) mukaan ihmisten identiteetit rakentuvat kertomuksista, joiden sisällä on monia tarinoita. Oman identiteettimme muodostaminen tapahtuu kertomusten kautta, koska vastaus kysymykseen, kuka minä olen, muodostetaan uudelleen joka päivä. (Hyvärinen 2006, 116-118). Ihmisten identiteetit rakentuvat siis kertomusten avulla ja näin he myös tuottavat itsestään ja maailmastaan tietoa. (Heikkinen 2010, 145-147.) Haastattelutilanteessa kokemusasiantuntijat kertovat kertomuksia tarinoistaan. Tutkimusfokukseni on näissä tarinoissa, joihin kytkeytyy kertomus selviytymisestä. Näiden selviytymiskokemusten kautta ihmisille syntyy hiljaista tietoa muun muassa siitä, kuinka selviytyä sairaudesta ja sen tuomista vaikeista kokemuksista. Katson, että hiljaisella tiedolla on merkittävä rooli kokemusasiantuntijoiden kyvykkyydessä auttaa asiakkaita (Rolfin 1995; Toomin 2008.) Se ohjaa ihmisten toimintaa. Kokemusasiantuntijoiden hiljainen tieto antaa ammattilaisille erilaista näkökulmaa ja siten sillä on mahdollista kehittää palveluja vastaamaan asiakkaiden tarpeita paremmin. (Hakkarainen & Paavola 2008, 59.)

Tutkielmani aihe on ajankohtainen yhteiskunnassamme tapahtuvien Sosiaali- ja terveystalvöpalvelujen (SOTE) uudistumistarpeiden myötä. Sote- ja maakuntaudistuksilla tavoiteltiin valtakunnallisten

hyvinvointipalvelujärjestelmien historiallista organisaatiomuutosta, joka oli mittakaavaltaan ainutlaatuinen. (Valtiovarainministeriö 2013). Sen pyrkimyksenä oli: *”edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertaiset, kustannusvaikuttavat ja tuottavuudeltaan hyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut koko maassa”*. (Pohjola 2017, 171.) Uudistuksen myötä ovat keskusteluun nousseet asiakkaan oikeudet ja osallisuus sekä asiakkaan vaikuttamismahdollisuudet. Keskusteluiden keskiöön on noussut asiakkaan rooli, joka on muuttunut passiivisesta asiakkaasta aktiiviseksi osallistujaksi. Asiakkaan asema palvelujärjestelmässä on murrosvaiheessa. Uudistuvassa palvelujärjestelmässä on asiakkaiden rooli toimijana entistä vahvempi. (Niskala ym. 2017, 7–9.) Pääministeri Juha Sipilän hallituksen maakunta- ja sote-uudistuksen koskeva valmistelu päättyi maaliskuussa 2019 ja valmistelu ajettiin alas hallitusti eikä tämän jälkeen jatkovalmisteluun ollut enää edellytyksiä. (Valtioneuvosto 2019.)

Viime vuosikymmenten aikana kokemusasiantuntijuus ja kokemusasiantuntijoiden käyttö palvelujärjestelmän ja asiakkaiden palvelujen kehittämisessä on kasvanut. (Thornicroft & Tansella 2005.) Kokemusasiantuntijoiden käyttö on nähty tärkeäksi. Kokemusasiantuntijat ovat tuoneet ymmärrystä palvelujärjestelmän haasteista, asiakkaiden kohtaamisesta sekä heidän tilanteistaan. Suomessa kokemusasiantuntijatoiminta on vielä alkuvaiheessa etenkin julkisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, joten se hakee vielä asemaansa ja toimintamuotoaan. Koko ajan syntyä uusia menetelmiä toiminnan vakiintuessa. Kuitenkin tarvitaan lisää kokemuksia sekä teoria- ja tutkimustietoa kehityksen tueksi.

Tutkielmani rakenne etenee seuraavanlaisesti: Toisessa luvussa kerron teoriaa kokemusasiantuntijuudesta ja sen historiasta, kokemusasiantuntijuuden toimintakentästä sekä kokemusasiantuntijuuden merkitystä sosiaali- ja terveyspalveluiden kannalta. Lisäksi kerron kokemusasiantuntijan koulutuksesta ja koulutuksen sisällöstä. Tutkielmani kolmannessa luvussa kerron lähestymistavasta kokemukselliseen tutkimukseen ja avaan käsitteitä toinen tieto sekä hiljainen tieto. Neljännessä luvussa aukaisen tutkimusasetelmani ja käsittelen tutkielmani eettisiä pohdintoja. Viidennessä luvussa esittelen analyysini siitä, mitä kokemusasiantuntijakoulutus merkitsee kokemusasiantuntijoille ja esittelen tutkimukseni keskeisimmät tulokset.

2 Kokemusasiiantuntijuus

2.1 Kokemusasiiantuntija ja sen historia

Kokemusasiiantuntijuuden määrittely ei ole yksiselitteistä. Toisaalta kokemusasiiantuntijuus määritellään koulutuksen ja kokemuksen kautta syntyväksi ja toisaalla nähdään, että asiantuntijuus syntyy ainoastaan kokemuksen kautta. Kostiainen ja kumppanit (2014) määrittelevät kokemusasiiantuntijaksi henkilön, jolla on kokemusasiiantuntijakoulutus ja omakohtaista kokemusta tietystä elämäntilanteesta, kriisistä tai sairastamisesta, joko itse sairastavana, kuntoutuvana, läheisenä tai palvelunkäyttäjänä. Lisäksi kokemusasiiantuntijalla tulee olla halu auttaa muita kokemuksensa kautta sekä kehittää palveluita. (Kostiainen ym. 2014, 6, 14; Jankko 2008, 121-122; McLaughlin 2009; Hyväri ym. 2014, 289; Kurki ym. 2015.) Sen sijaan Beresford & Salo (2008) näkevät, että kokemusasiiantuntijuudella tarkoitetaan asiantuntijuutta, joka on muodostunut henkilön omakohtaisista arvokkaista kokemuksista. Tällöin asiantuntijuus ei perustu koulutukseen. (Beresford & Salo 2008; Lund 2015.)

Nykyisin asiantuntijakäsitettä voidaan käyttää henkilöstä, jolla ei ole auktoriteettia tai tavanomaista professioihin, instituutioihin tai tieteeseen perustuvaa tietoa. Kokemusasiiantuntijan tieto rakentuu omakohtaisen kokemuksen kautta. Kokemusasiiantuntijan tieto ja asiantuntemus pohjautuu omaan elämään sekä palvelujärjestelmän käyttöön. (Valokivi 2004, 118). Niskala ja kumppanien (2015) määritelmä kokemusasiiantuntijuudesta tukee tätä. Heistä kokemusasiiantuntijuus ei perustu koulutukseen vaan ainut vaatimus kokemusasiiantuntijuudelle on, että kokemusasiiantuntija on toipunut omasta elämäntilanteestaan. (Niskala ym. 2015; Jankko 2008; Hietala & Rissanen 2015). Sosiaalialalla Suomessa kokemusasiiantuntijalla tarkoitetaan henkilöä, kenellä on kokemusta jostakin sosiaalisesta ongelmasta ja hän toimii sen vuoksi saman ilmiön parissa organisaatiossa. (Meriluoto 2016, 10.) Tässä tutkielmassa kokemusasiiantuntijaksi nähdään henkilö, jolla on omakohtaista kokemusta asiasta ja hänen nähdään olevan toipunut omasta kokemuksestaan sekä kokemusasiiantuntija on käynyt kokemusasiiantuntijakoulutuksen.

Kostiainen ym. (2014) mukaan kokemusasiantuntijaksi voidaan määritellä henkilö, jolla on kokemusasiantuntijakoulutus sekä omakohtaista kokemusta, tietystä elämäntilanteesta, kriisistä tai sairastamisesta. Kokemusasiantuntija on voinut sairastaa itse, olla läheisenä elämäntilanteessa tai käyttänyt palveluita itse. Kokemusasiantuntijalla on siis omakohtaista tietoa siitä, mikä kyseisessä tilanteessa on auttanut ja kuinka apua on saanut, mikä on vaikuttanut hänen itsensä tai läheisen toipumiseen. Kokemusasiantuntijuuden voidaan nähdä sisältävän monenlaista ulottuvuutta esimerkiksi omaan voimaantumiseen sekä ennakkoluuloihin. Oman kokemuksen kautta kokemusasiantuntijalla on halua auttaa muita sekä kehittää yhteiskunnanpalveluita. (Kostiainen ym. 2014, 6, 14). Kokemusasiantuntijuuden myötä henkilö voi kokea olevansa taas hyödyllinen yhteiskunnan jäsen. Kokemusasiantuntijuuden merkittävä viesti on toivo, joka voi vaikuttaa kuntoutujan identiteettiin. Sen lisäksi kokemusasiantuntija pystyy näyttämään muille kuntoutujille, että kuntoutuminen on mahdollista ja kaikesta huolimatta jokaisella on jotakin jaettavaa muille. Näin kokemusasiantuntijoiden tietoa tarvitaan ja sitä pyritään hyödyntämään. (Rissanen ym. 2009, 240). Kokemusasiantuntijana toimiminen on voimaannuttavaa, mutta myös haastavaa ja vaativaa. (Rissanen 2015, 123.)

Kokemusasiantuntijuuden yhteydessä saatetaan puhua myös vertaistoiminnasta. Vertaistoiminnalla saadaan sellaista tukea, mitä sukulaiset tai julkiset palvelut eivät pysty tarjoamaan. Vertaisella on omakohtainen kokemus ja kyky ymmärtää toisia kokemuksellisuuden myötä. (Rissanen & Puumalainen 2016, 4.) Kokemusasiantuntijuuden erottaa vertaistyöstä toimintatapa ja palkkio. Vertaistuki on vapaaehtoista, kun taas kokemusasiantuntijatoiminnasta maksetaan palkkio tai palkka. Kokemusasiantuntija työskentelee sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän tai työntekijöiden parissa, mutta vertaisohjaaja toimii toisten kuntoutujien parissa. (Falk ym. 2013, 14; Karjalainen 2014, 4). Vertaistuen voidaan nähdä perustuvan todellisten tekojen puolesta implisiittisiin vaikutuksiin. Implisiittiset vaikutukset pohjautuvat yhteenkuuluvuuden tunteeseen, toisten kunnioittamiseen, tukemiseen, kokemusten jakamiseen sekä vastavuoroisuuden tunteeseen. (Gillard ym. 2013; Austin ym. 2014; Rissanen & Puumalainen 2016).

Aiemmin kokemusasiantuntijoita on hyödynnetty sosiaali- ja terveystalalla terveydenhuollossa sekä mielenterveys- ja päihdetyössä. Kokemusasiantuntijuutta on käytetty vertaistukea tarjoavassa tukihenkilötoiminnassa sekä kokemuskouluttaja ja -tiedottajatoiminnassa. Viime vuosina kokemusasiantuntijoita on entistä enemmän hyödynnetty sosiaalityön kehittäjäasiakastoiminnassa ja

sosiaalityön tutkimuksen toteuttamisessa. (Laitinen & Nikupeteri 2013, 428). Kokemusasiantuntijuuden avulla voidaan kehittää sosiaalityön diversiteettiä. Tavoitteena on saada asiakastyön arvioinnissa, kehittämisessä sekä tutkimuksissa kokemusasiantuntijoiden kokemustieto ja teoreettinen tieto kohtaamaan toisensa. (Rissanen 2013, 17).

Juuret kokemusasiantuntijuuteen löytyvät potilasjärjestöistä, vapaaehtoistyöstä, tukihenkilötoiminnasta sekä vertaistuesta. Kokemusasiantuntijuuden pohja on yhteisöllisessä ajattelussa. Yhteisöllisellä ajattelulla on sosiaalityössä juurensa setlementtityössä, joka sai alkunsa 1800-luvun lopussa Englannissa. Siellä köyhyys nähtiin hallitsemattomana ongelmana ja siihen tarvittiin kokonaan uudenlaista lähestymistapaa. Yhteisösosiaalityö syntyi kaupungistuneen ja teollistuneen yhteiskunnan sosiaalisista epäkohdista. Tarkoituksena oli yliopistoväen asuinyhteisö suurkaupungin slummissa ja yhdessä slummien asukkaiden kanssa tuottaa sosiaalisia rakenteita, joilla sosiaaliset ongelmat pienenisivät. Ensimmäinen setlementtitalo perustettiin Itä-Lontooseen, josta se levisi Jane Addamsin mukana Amerikkaan. Siihen aikaan ajatus oli kovin radikaali ja tarkoituksena oli luoda yhteistyötä eri kansallisuuksien, sosiaaliryhmien ja uskonnollisten yhteisöjen keskelelle. Suomeen setlementtityö saapui Sigfried Sireniuksen mukana Lontoosta 1900-luvun alussa. (Roivainen 2001, 9-10; Toikko 2005, 96-108). Setlementtityön lähtökohtana nähdään ystävyysuhteen muodostaminen horisontaalisesti molemminpuolisena suhteenä ja osallisuuden vahvistajana kansalaisten kesken. (Puurunen & Roivainen 2011, 28.) Kokemusasiantuntijuudessa voidaan nähdä samoja elementtejä kuin setlementtityössä, asiantuntijuudella yritetään rakentaa siltoja eri toimijoiden välille ja osallisuudella nähdään olevan merkitystä ihmisen elämässä.

Suomessa puolestaan yhteisöllisyys ja sosiaalityön juuret ovat 1800-1900-lukujen taitteessa, jolloin perustettiin lukuisia potilasjärjestöjä. Vanhin Suomessa perustettu on Suomen mielenterveysseura, joka perustettiin vuonna 1897. Järjestöjen määrä on kasvanut tasaisesti. Ensimmäiset järjestöt olivat yhteiskunnan hyväosaisten ja lääkäreiden perustamia. Voidaan siis nähdä, että ammattilaiset olivat aktiivisia, mutta 1960-1970-luvulla järjestötoiminnassa innostuivat sekä potilaat että omaiset. Suomen järjestötoiminnan kehitys on ollut samanlaista kuin muuallakin maailmassa. Raha-automaattiyhdistys RAY on järjestöjen perustama yhdistys vuonna 1938 ja se on ollut tärkeä järjestöjen toiminnan rahoittaja. Monet järjestöt Suomessa toimivat viiden valtakunnallisen kattojärjestelmän alla. (Toiviainen 2009, 259–263).

1980-luvulla useissa maissa kuluttajuuden nähtiin yhdistyvän hoitopolitiikkaan osana markkinataloutta, joka korosti yksilön vapautta ja tyytyväisyyttä palvelujärjestelmän käytössä. (Bee ym. 2015.) Viime vuosikymmenten aikana erityisesti kuntamallisten terveystalveluiden omaavissa maissa, kokemusasiantuntijat ovat olleet mielenterveystalveluiden kehittämisisessä ja toteuttamisessa kasvussa. (Thornicroft & Tansella 2005.) Suomessa kokemusasiantuntijuuden nähdään kehittyneen 2000-luvulla perustuen järjestö- ja kansalaistoiminnan kautta saatuihin kokemuksiin ja niistä selviytymisiin. (Partanen ym. 2015, 239.) Tänä päivänä kokemusasiantuntijuus paikantuu usein hanke ja järjestötoiminnaksi. Sitä on kehitetty useissa erilaisissa hankkeissa ja järjestötoiminnassa ja sen voidaan nähdä olevan kiinteä osa niiden ydintoimintaa. (Kostiainen ym. 2014, 6.) Kokemusasiantuntijatoimintaa on kuitenkin vaikea kehittää, koska useimmiten se on eri hankkeiden toimintaa ja hankkeet ovat määräaikaista. (Falk ym. 2013, 3.) Kokemusasiantuntijatoiminta pitäisi saada erilaisten hankkeiden jälkeen jatkuvaksi toiminnaksi, jotta toiminta ei olisi riippuvainen hankkeiden jatkumisesta.

Suomen lainsäädäntö tukee kokemusasiantuntijuuden vakiinnuttamista julkiseksi toiminnaksi. Esimerkiksi kuntalaki (410/2005) korostaa kuntalaisen oikeuksia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiseksi kunnan toiminnassa sekä *”laki potilaan asemasta ja oikeuksista”* (785/1992) mahdollistaa terveydenhuollon toimintaa asiakaslähtöisyyttä kohti. Myös *”laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista”* (812/2000) korostaa asiakaslähtöisyyttä sekä *”laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta”* (1230/2001), *”jonka tarkoituksena on luoda ja ylläpitää koko maan kattava alueellinen yhteistyörakenne sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityistalvelujen ja asiantuntijatalvelujen turvaamiseksi.”* Vaikka lainsäädäntö mahdollistaisi kokemusasiantuntijatoiminnan vakiinnuttamisen julkiseksi toiminnaksi, ei sitä ole nähty vielä niin merkitykselliseksi, että julkinen sektori ottaisi sen omaksi toiminnakseen, vaan se on vielä osa jotain erillistä hanketta tai järjestötoimintaa, jolloin jatkuvuus voi olla rikkonaista.

2.2 Kokemusasiantuntijuuden toimintakenttä

Kokemusasiantuntijoiden toimintakenttä ei ole rajattua, vaan se on laaja ja he toimivat monenlaisissa rooleissa ja ympäristöissä. Heidän työkenttäänsä kuuluvat mm. julkiset talvelut, kolmas sektori, oppilaitokset, vertaiskentät sekä työskentelyt ammattiauttajien ja päättäjien kanssa. Sosiaalialan

kokemusasiantuntijoita työskentelee pääsääntöisesti sekä julkisella että järjestösektorilla, kuten mielenterveys- ja päihdetyön kentällä. Kokemusasiantuntijoiden toiminta voi olla vapaaehtoistyötä, keikkatyötä, josta saa palkkion tai työsuhteessa olevaa palkkatyötä. Pääasiassa kokemusasiantuntijat toimivat järjestöjen tai hankkeiden johtoryhmissä konsultoimassa tai muunlaisissa asiantuntijatapaamisissa kehittämässä palveluja sekä kouluttavat päättäjiä ja alan ammattilaisia. Usein kokemusasiantuntijat myös kertovat ja jakavat julkisuudessa omaa tarinaansa. (Meriluoto 2016, 10). Kokemusasiantuntijat eivät voi tehdä ammattilaiselle kuuluvaa työnkuvaa tai ammattilaiselle kuuluvia työtehtäviä, mutta kokemusasiantuntijat voivat omissa rooleissaan täydentää niitä sekä toimia ammattilaisten rinnalla ja yhteistyössä. Kokemusasiantuntijoiden tarkoitus on muistuttaa ammattilaisia ketä varten palvelut ovat olemassa ja tuoda omia kokemuksia ja ymmärrystä ammattiosaamisen rinnalle. (Hietala & Rissanen 2015, 19; Kostiainen ym. 2014).

Kokemusasiantuntijoiden tehtäväkuva on laaja. Kokemusasiantuntijoita voidaan nähdä järjestämässä mielenterveyspalveluita tai opettamassa sekä opiskelijoita että henkilökuntaa. Kokemusasiantuntijoita voivat olla vaikuttamassa myös henkilöstövalintoihin. Heidät voidaan nähdä erilaisissa tilaisuuksissa, seminaareissa ja koulutuksissa. He voivat olla mukana suunnittelemassa palveluiden strategioita sekä uudistamassa niitä. (Tait & Lester 2005; Kostiainen ym. 2014, 5-7). Kokemusasiantuntijat voivat toimia vertaisohjaajana vertaisryhmässä tai ryhmänohjaajana työntekijän parina. He voivat toimia tiedottajana toimittamalla lehteä tai radio-ohjelmaa tai he voivat antaa haastatteluja medioihin sekä työskennellä sosiaalisessa mediassa. Kokemusasiantuntijoiden tehtäviin kuuluu olla kehittäjänä ohjausryhmien, työryhmien tai järjestöjen kehittämistehtävissä sekä osallistumalla palveluiden toimivuuden, laadun ja ihmisoikeuksien toteutumisen arvioimiseen. (Kostiainen ym. 2014; Hietala & Rissanen 2015; Kurki ym. 2015). Kokemusasiantuntijat voivat olla mukana palveluiden käyttöönotossa, järjestämisessä, arvioinnissa sekä tutkimuspalveluissa. Heitä voi nähdä työskentelemässä päivätoiminnassa, asumispalveluissa tai vuodeosastoilla. (Omeni, Barnes, MacDonald, Crawford & Rose 2014). Kokemusasiantuntijoiden työkenttään vaikuttavat toki jokaisen henkilökohtaiset vahvuudet, osaamiset, taidot ja valmiudet. Niissä voi olla omat haasteensa työtehtävien löytymiseen ja yksilölliseen sovittamiseen työkentällä. (Falk ym. 2013,18).

Vaikka kokemusasiantuntijat lähtevät kokemusasiantuntijatoimintaan mukaan halusta auttaa muita samanlaisia vaikeuksia kokeneita (Hietala & Rissanen 2015), voi kokemusasiantuntijana toimiminen vaikuttaa myös kokemusasiantuntijoihin itseensä. (Visram ym. 2014.) Kokemusasiantuntijana

työskentely voi vaikuttaa myös kokemusasiantuntijan omaan terveyteen, sillä muiden hyvinvoinnista huolehtiminen voi herättää pohtimaan myös omia elintapoja. (Plescia ym. 2008.) Vaikka kokemusasiantuntijakoulutus ei ole kuntoutusta eikä terapiaa, sillä on voimaannuttava ja kuntouttava vaikutus osallistujiin. (Rissanen ym. 2015.) Koulutuksesta kokemusasiantuntijat saavat runsaasti tietoa ja taitoa, joita voivat hyödyntää omassa elämässään. (Visram ym. 2014.)

Tutkimusten mukaan kokemusasiantuntijat ovat kokeneet ylpeyttä tiedoistaan ja taidoistaan sekä kokemusasiantuntijana työskentely on saanut oman olon tuntumaan hyvältä ja tyytyväiseltä. (Woodruff ym.2010; Plescia ym. 2008.) Myös Towlen ym. (2010) mukaan kokemusasiantuntijana toimiminen voi antaa voimaantumisen tunteita ja vahvistaa itsetuntoa (Towle ym. 2010.) Kokemusasiantuntijakoulutuksen on nähty lisänneen myös kokemusasiantuntijoiden uskoa omiin kykyihinsä ja vaikutusmahdollisuuksiinsa. (Hsu ym. 2015, Trejo ym. 2013, Yu ym. 2007).

Vaikka kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten yhteistyötä suositetaan ja se nähdään hyvänä asiana, yhteistyötä tehdään kuitenkin niukasti. (Högman & Tervo 2015, 40–41; Mäki-Fränntti, 2016, 48–49.) Tähän saattaa osaltaan vaikuttaa ammattilaisten ennakkoluulot kokemusasiantuntijaa kohtaan sekä molempien tietämättömyys toiminnasta ja työnjaosta. (Glenton ym. 2013; Kostiainen ym. 2014; Rissanen ym. 2015.) Ammattilaisten suurimmat ennakkoluulot kokemusasiantuntijaa kohtaan ovat lait, tietosuoja-asiat ja resurssit. (Rask 2018, 28.) Sujuva yhteistyö vaatii luottamusta molemmilta osapuolilta ja kykyä tehdä töitä yhdessä. (Rissanen ym. 2015).

2.3 Kokemusasiantuntijuuden merkitys sosiaali- ja terveystalouden näkökulmasta

Hyvinvointivaltiolle on luonteenomaista universalismi: valtio takaa kaikille kansalaisilleen oikeuksia, jotka vahvistavat heidän hyvinvointinsa edellytyksiä. Vuoden 2015 huhtikuussa tuli voimaan uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014). ”*Sen tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta, lisätä asiakaslähtöisyyttä sekä osallisuutta.*” Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan asiakaslähtöisyys on sosiaalihuollon toiminnan arvoperusta. Keskeinen ominaisuus asiakaslähtöisyydessä on, että palveluista saadaan mahdollisimman toimivia asiakkaiden tarpeet huomioiden. Asiakaslähtöisessä toimintamallissa asiakas itse osallistuu palveluntarjoajien kanssa palvelutoiminnan suunnitteluun. (Sosiaalihuoltolaki, soveltamisopas 2015, 3-12, Virtanen ym.

2011, Larjovuori ym. 2012). Sosiaalihuollon palveluiden laadun varmistamiseksi sekä asiakkaan aseman parantamiseksi asiakaslähtöisyys on tärkeää. Virtanen (2011) muistuttaa, että sosiaali- ja terveystalvueluita kehitettäessä asiakaslähtöisyydellä on tärkeä merkitys, mutta täytyy myös muistaa, että palveluita on tarkoitus kehittää yhdessä asiakkaiden kanssa eikä niitä kehitetä ainoastaan heitä varten. (Virtanen, 2011, 36.)

Virtanen (2011) nostaa asiakaslähtöisyyden rinnalle asiakkaan osallisuuden. Sosiaalihuoltolakia (1301/2014) toteutettaessa täytyy työntekijöiden muistaa, että asiakkaalla on itsemääräämisoikeus. Asiakkaan oikeus on itse vaikuttaa ja osallistua omien palvelujensa suunnittelemiseen ja toteuttamiseen. Osallisuus voidaan nähdä olevan jatkuvuutta asiakaskeskeisyydelle, missä asiakas muuttuu palvelun kohteesta osallistuvaksi tekijäksi ja kehittämään palveluita. (Niskala ym. 2017). *”Asiakkaiden osallisuus voidaan määritellä monin tavoin, joista henkilökohtaisella tasolla on asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutuksellinen yhteistyö, kun taas laajemman tason esimerkkinä ovat kansalaisten vaikutusmahdollisuudet palvelujärjestelmien kehittämisessä.”* (Rissanen 2015, 154–155.) Riippumatta tasosta voidaan asiakkaan osallisuudella yrittää tavoitella asiakkaan omaa vastuuta tai asiakkaalta saadun tiedon avulla voidaan kehittää palveluita sekä tavoitella asiakasta tasa-arvoisena kehittäjänä, vaikuttajana ja kansalaisena. (Niskala ym. 2017.) Sosiaalialalla kehitetään uudenlaisia toimintamalleja, joilla voitaisiin lisätä asiakkaiden osallisuutta. Kokemusasiantuntijat ovat yksi keskeinen nouseva toimintamuoto. Osallisuus nähdään sosiaalityössä siten, että asiakasta ei nähtäisi toimenpiteiden kohteena vaan hän olisi toimenpiteiden subjekti. (Juhila 2009, 47). Isola ym. mukaan (2017, 5) *”osallisuus tarkoittaa kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin.”* (Isola ym. 2017, 5).

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen kokemusasiantuntijuudella voi olla keskeinen rooli ensinnäkin palvelujärjestelmän kehittämisessä ja toiseksi erilaisten asiakaslähtöisyyttä ja osallisuutta kehittävien uusien työtapojen suunnittelussa sekä kansalaisten hyvinvoinnin vahvistamisessa. Kokemusasiantuntijuutta on alettu hyödyntää ympäri Eurooppaa muun muassa asiakaslähtöisyyden takaamiseksi myös terveydenhuollon piirissä. (Cordier 2014). Kokemusasiantuntijat voisivat tuoda tärkeää lisätietoa sosiaalipalveluiden järjestämiseen ja päätöksentekoon. Usein selvitykset tekee virkamies, mutta kokemusasiantuntijoiden ääntä voisi hyödyntää enemmän vaikuttamisessa ja

päätöksenteossa palvelujärjestelmässä. (Leivo, Tamminen ja Vanhanen 2008, 136). Lisäksi kokemusasiantuntijatoiminnan avulla voidaan vahvistaa asiakkaiden osallisuutta, pidentää työuria sekä palvelujen käyttäjien kansalaisoikeudet voivat toteutua toiminnan avulla. (Rissanen & Puumalainen 2016, 6.) Sosiaalipolitiikan ajankohtainen tavoite on, että sosiaalipalveluiden kuluttaja on itse osallistumassa, suunnittelemassa ja toteuttamassa palveluiden arvioimista. (Beresford 2009, 197–218; Carr 2010, 17–32; Toikko 2015, 1.) Palvelut eivät aina vastaa asiakkaiden tarpeisiin, koska usein ne on annettu ainoastaan virallisen järjestelmän oikeudeksi. Palvelujärjestelmän kehittäminen on haasteellista, jos sitä ei tehdä yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa. (Toikko 2011, 105-107). Rissanen (2015) mukaan kokemusasiantuntijatoiminta voi olla yksi ratkaisu sosiaali- ja terveydenhuollon ongelmiin ja haasteisiin. Edelleen kuitenkin hyödynnetään sosiaalityössä asiakkaiden osaamista hyvin vähän ja ammattilaisten nähdään olevan varautuneita omaksumaän tätä työmuotoa. (Beresford 2002, 95–105; Beresford & Croft 2004; Wallcraft & Nettle 2009).

2.4 Kokemusasiantuntijakoulutus

Kokemusasiantuntijan näkökulmasta kouluttautuminen tai/ ja kokemusasiantuntijatehtävissä työskenteleminen on tärkeä vaihe elämässä ja omassa kuntoutumisessa päästäkseen eteenpäin elämässään. Koulutus voi olla kokemusasiantuntijalle tilaisuus muuttaa voimavaraksi omat sairaudet, vastoinkäymiset tai elämäkokemukset. Koulutus voidaan nähdä olevan askel eteenpäin apua saavasta henkilöstä apua antavaksi henkilöksi sekä olla mahdollisesti osana siirtymistä apua saavasta henkilöstä apua antavaksi sekä kehittämään palveluita. (Hietala & Rissanen 2015). Kokemusasiantuntijalla on mahdollisuus voimaantua kokemusasiantuntijakoulutuksessa ja löytää omat voimavarat käyttöönsä. Voimaannuttava vaikutus nähdään johtuvan merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemuksista, joita kokemusasiantuntija omalla kokemuksellaan voi jakaa muille. Kokemusasiantuntijana toimiminen vaikuttaa positiivisesti kokemusasiantuntijan identiteettiin ja itsetuntoon. (Hietala & Rissanen 2015, 11; Kostiainen ym. 2014, 8).

Suomessa on vuonna 1997 perustettu valtakunnallinen kokemuskouluttajaverkosto ja vuonna 1998 alkoi potilasluennoijien koulutus. Verkostosta löytyy yli 360 kokemuskouluttajaa ja heitä on 29:stä eri järjestöstä. (Hietala & Rissanen 2015, 12-13). Kokemusasiantuntijakoulutuksia järjestävät useat tahot, kuten sairaanhoitopiirit ja järjestöt ja ne ovat leviämässä eri puolelle Suomea. Koulutuksissa ei ole käytössä yhtä yhtenäistä mallia, vaan koulutukset ovat hyvin vaihtelevia sekä ne ovat kestoltaan

eri pituisia. Koulutukset voidaan järjestää lähiopetuksena, monimuoto-opiskeluna tai verkko-opetuksena. Niihin voi sisältyä ryhmätapaamisia, luentoja ja etätehtäviä. Usein koulutukset ovat luonteeltaan vuorovaikutteisia ja niissä kouluttajina ovat eri alojen asiantuntijat. (Hietala & Rissanen 2015, 31). Kostiaisen ym. (2014) mukaan koulutukset eroavat toisistaan huomattavastikin, minkä takia vuoden 2015 alussa julkaistiin Mielen avain -hankkeen asiantuntijatyöryhmän laatimat suositukset kokemusasiantuntijakoulutuksen toteuttamista varten. (Rissanen ym. 2015). Suosituksien tavoitteena on ohjata uusien kokemusasiantuntijakoulutusten laatua. (Kurki 2015, 3.) Suosituksissa esitellään mielenterveys- ja päihdekuntoutujille suunnattua Mielen avain -hankkeen koulutusmallia, joka perustuu neljään moduuliin. Koulutuksen tavoitteena on antaa valmiuksia yhteistyössä toimimiseen kokemusasiantuntijan roolissa ammattilaisten kanssa sosiaali- ja terveydenhuollossa, lisätä osallisuutta, vahvistaa kuntoutumisprosessia ja vaikuttaa asenteisiin ja leimautumiseen. (Rissanen ym. 2015).

Kokemusasiantuntijoiden koulutus lähtee ajatuksesta, että kokemusasiantuntijana toimiminen tarvitsee erilaista tietoa ja taitoa sekä valmiuksia oman kokemuksensa lisäksi, jotta hän pystyy suoriutumaan erilaisista tehtävistä. Kokemusasiantuntijakoulutus antaa valmiuksia kokemusasiantuntijana toimimiseen sekä yhteistyöhön ammattilaisten kanssa sekä koulutuksesta saa teorian tietoa aiheesta. Kokemusasiantuntijakoulutuksen yksi tarkoitus on lisätä osallistuvien osallisuutta sekä tukea kokemusasiantuntijan omaa kuntoutusprosessia. (Partanen ym. 2015, 245-246). Kokemusasiantuntijakoulutuksen ja kokemusasiantuntijana toimimisen yksi tavoite on ollut lisätä yhteistyö valmiutta ammatti-ihmisten kanssa sekä lisätä osallisuutta, tukea kuntoutusprosessia ja vaikuttaa leimaantumiseen ja asenteisiin. (Rissanen ym. 2015, 6.)

Koulutukseen osallistuminen vaatii osallistujalta jaksamista, joka pitää arvioida ennen koulutuksen aloittamista järjestäjän taholta sekä osallistujalta itsensä toteuttamalla arviolla. (Hietanen & Rissanen 2015, 29-30.) Hyvärisen (2009) mukaan kokemusasiantuntijan on täytynyt itse hyväksyä, ymmärtää ja sisäistää sairautensa sekä olla sopivassa elämäntilanteessa ja sairauden vaiheessa kyetäkseen osallistumaan toimintaan.

Kokemusasiantuntijan tärkein työkalu on oma tarina. Kokemusasiantuntijakoulutuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista onkin oman elämäntarinan työstäminen. tarinat lisäävät toisten

ymmärrystä, yhteistä kieltä sekä tuovat esille inhimillisyyttä. Niistä selviää asiat, joiden avulla on jaksanut ja selvinnyt. Samalla tarina toimii koettujen asioiden käsittelyssä sekä mahdollisesti auttaa pääsemään niistä eroon. (Hietala & Rissanen 2015, 20, 30-31). Oma tarina voi aiheuttaa ristiriitaisia tunteita. Vaikka kertominen nähdään lisäävän toivoa ja voimaannuttavana, se voidaan myös kokea haasteellisena ja stressaavana. (Rissanen ym. 2009, 242.) Tarinat antavat uutta tietoa ja näkemystä sekä ne konkretisoivat ongelmien olemassaolon ja niistä selviytymisen. (Ropponen 2011.) Oman kokemuksen kertominen nähdään olevan myös omaan arvostukseen ja hyvinvointiin kuuluva osatekijä. Kun kokemusasiantuntija lupaa muille ihmisarvoa ja oikeutta, hänellä vahvistuu oma itsearvostus ja oikeus elämään. (Jankko 2008, 80). Kokemusasiantuntijakoulutus on aina tietyn mittainen. Kokemusasiantuntijakoulutuksessa ryhmän vertaistuki usein kannattelee ryhmäläisiä vaikeissa vaiheissa. Ryhmäytyminen ja voimaantuminen tekevät usein ryhmästä hyvin merkityksellisen osallistujille, joten on hyvä tiedostaa, että koulutus päättyy. Kokemusasiantuntijakoulutuksen jälkeen ryhmän yhteydenpitoa tulisi tukea järjestämällä alueellisia tai teemallisia kokemusasiantuntijatapaamisia tai täydennyskoulutusta. (Rissanen ym. 2015, 25.)

3 Lähestymistapa kokemuksen tutkimus ja toinen tieto

3.1 Kokemuksen tutkimus

Kokemusta voidaan tutkia tieteellisesti sellaisena kuin sen oletetaan olevan olemassa ja ymmärrettävissä. *”Kokemus on aina kokemusta jostakin. Se voi viitata joko todellisuuskuvaan tai elämäntilanteeseen. Suurilta osin kokemus saattaa olla myös diffuusia eli eriytymätöntä kokemista.”* (Särkelä 1993, 32). Kun puhutaan kokemuksesta, siitä kerrotaan useimmiten tarinan muodossa. Toisin sanoen kokemuksen tutkimuksen määränpäänä on representaatio koetusta tarinasta. (Denzin 1997). Hännisen (1999) mukaan tutkimus hyödyntää tarinoita ymmärtämisen välineenä. Tarinat nähdään tapana muodostaa uudelleen ajattelua ja omaa elämää. Hänen mukaansa sisäinen tarina on taukoamaton prosessi, mikä koostuu pienistä tarinan osista. Tarinaan liittyy aina toiminta, tunne ja tiedostaminen. (Hänninen 1999, 15, 68). Hyvärinen (2006) mukaan ihmisten identiteetit rakentuvat usein kertomuksista ja ne jäsentävät yksilöiden eettistä paikkaa maailmassa. Hän näkee, että kertomuksen ja tarinan välillä on käsitteellinen ero. Kertomus on yläkäsite ja tarina puolestaan sen alakäsite. Tarina on tapahtuman kulku. Kun tarkastellaan esimerkiksi jotain tunnettua satua, voidaan ajatella, että se on tarina, ja kaikki ne lukuisat erilaiset versiot tästä sadusta ovat kertomuksia. Kertomuksia voi siis olla monenlaisia samasta tarinasta. (Heikkinen 2010; Hyvärinen 2006). Tarinat voivat olla lyhyitä tai pitkiä. Kokemusasiantuntijat kertovat näitä lyhyitä tarinoita esimerkiksi haastattelutilanteissa. (Hyvärinen 2006; Raitakari & Günther 2015). Pieni tarina viittaa kokemusasiantuntijan haastattelussa kertomiin kuvauksiin, jossa he kuvaavat ajallisesti rajattuja tapahtumia, kuten kokemusasiantuntijakoulutuksen merkityksiä ja tuottamia kokemuksia heille. (Hyvärinen 2006; Raitakari & Günther 2015).

Niin kauan, kun on tutkittu ihmistä ja hänen kokemuksiaan, ovat kokemukset ilmiönä olleet kiinnostuksen kohteena. Kokemusten jäsentämiseen on vaikuttanut narratiivinen lähestymistapa eli kertomusten tarkasteleminen tarinallisen muodon avulla. (Riessman 1993). Granfeltin (2004) mukaan *”kokemusten tutkimisen tehtävänä on tuoda hiljaisten ryhmien kertomaa todellisuutta osaksi yhteiskuntapoliittista keskustelua.”* Tutkimukseeni ja haastateltaviini tämä sopii hyvin, sillä tarkoitukseni on saada kerättyä kokemusasiantuntijoiden kokemuksia tietyltä ajanjaksolta

kokemusasiantuntijakoulutuksesta. Erityisesti olen kiinnostunut kokemusasiantuntijakoulutuksen merkityksestä ja sen vaikuttavuudesta kokemusasiantuntijoiden elämään.

Lähtökohta tieteellisyyden kokemuksen tutkimiseen on objektiivisuus kohteenmukaisuudeksi ymmärrettynä. (Perttula 2006, 136.). Granfelt (2004) mukaan kokemuksille rakentuva tutkimus ei monesti tuota suoraa tietoa käytännön kehittämiseksi. Tieto ihmisten toiveista on vietävä jotenkin toisiin palveluja antavien ihmisten tietoon. Tiedon eri lajit eivät ole toisistaan parempia eivätkä ne ole korvattavissa toisillaan. Myös elettyä tietoa voi olla vähintään kahdenlaista eri lajia: Elävää elettyä tietoa, jonka nähdään muodostuvan tässä hetkessä sekä muistoista muodostuvaa etäännytettyä tai etäännyttä tietoa. (Granfelt, 2004, 252).

”Kokemus on sitä, mitä elämäntilanne ihmiselle tarkoittaa.” (Perttula 2006, 149.) Perttulan (2006) mukaan elämäntilanne voidaan jakaa neljään ulottuvuuteen: ideaaliseen, eineelliseen, elämänmuodolliseen ja keholliseen. Ne ovat osa empiirisesti tutkittavissa olevien kokemusten rakennetta. Tutkija ei ole kiinnostunut siitä, kuinka tutkittavat ilmaisevat kokemuksiaan vaan ainoastaan kokemuksista. (Perttula 2006, 137-140). Tutkittavien elämäntilanne on aina henkilökohtainen, tutkijan täytyy tyytyä riittävään vastaavuuteen tutkimusintressinä ja tutkittavien elämäntilanteiden välillä. (Perttula 2006, 150-153.)

Jankko (2008) on tutkinut mielenterveyden kokemusasiantuntijoiden merkityksiä omaisten ja kuntoutujien ryhmäkeskusteluissa. Tutkimuksen mukaan erityisen merkityksellistä kuntoutujille oli koetun tiedon jakaminen sekä kuuleminen. Kokemusasiantuntijat haluavat puhua omista kokemuksistaan ja sillä tavoin vaikuttaa ennakkoluuloihin ja asenteisiin, sillä sama sairastuminen voi tapahtua kenelle tahansa. (Jankko 2008, 78, 113). Myös Rissanen & Puumalainen (2016) näkevät, että tarinoiden kertominen ja niiden kuuleminen mahdollisesti murtavat ennakkoluuloja ja pelkoja erilaisuutta kohtaan sekä vähentävät mielenterveysongelmiin liittyvää stigmaa ja syrjintää. (Rissanen & Puumalainen 2016, 5-6.)

Kokemusasiantuntijoiden kokemuksia on tutkittu muun muassa niiden merkityksellisyyden näkökulmasta. Soronen (2016) on tutkimuksessaan pohtinut mielenterveyden kokemusasiantuntijoiden omakohtaisia merkityksiä ja kokemuksia yhteiskunnallisista vaikuttamisen

mahdollisuuksista. Tutkimuksessa selvisi, että kokemusasiantuntijat kokivat toimintansa mielekkääksi ja saivat siitä sisältöä elämäänsä ja sosiaalisia suhteita. Kokemusasiantuntijat kertoivat voimaantumisen kokemuksistaan pystyessään vaikuttamaan asioihin. Esiin nousi myös riittämättömyyden tunne ja epävarmuus toiminnan ja tulevaisuuden haasteiden edessä.

Tarkastelun kohteena on ollut myös kokemusasiantuntijoiden kokemukset kokemusasiantuntijuudesta. Torro (2016) on tutkinut terveydenhuollon kokemusasiantuntijoiden kokemuksia työssään. He halusivat toimia esimerkkinä vaikeuksien voittamisesta. Kokemusasiantuntijat kokivat työnsä ja päämääränsä tärkeäksi sekä työ koettiin merkitykselliseksi ja he saivat siitä arvostusta ja itseluottamusta. Kokemusasiantuntijat kokivat haasteelliseksi vähäisen tuen sekä koulutuksen haasteet, että yhteistyön sosiaali- ja terveysalan ammatti-ihmisten kanssa. Myös Kolehmainen (2015) tutkimus vahvisti kokemusasiantuntijuuden vaikutusta positiivisesti kokemusasiantuntijana itseensä. Tutkimuksessa tarkasteltiin kokemusasiantuntijuutta yhtenä asiantuntijuuden muotona ja mahdollisuutena siirtää hiljaista tietoa.

Komppa ja Kupiainen (2017) ovat tutkineet päihdetyön kokemusasiantuntijatoimintaa Etelä-Savon alueella esimiesten, kokemusasiantuntijoiden sekä asiakkaiden näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksena ilmeni, että kokemusasiantuntijatoiminnalla on merkitystä toivon, vertaistuen ja rohkaisun saamiseksi kuntoutuksen rinnalle. Kokemusasiantuntijatoiminnan myötä tuli mahdollisuus kehittää asiakaslähtöisyyttä ja laittaa alulle uusi toimintatapa päihde- ja mielenterveystyöhön. Kokemusasiantuntijoiden avulla pyritään yhteiskunnallisesti vaikuttamaan päihde- ja mielenterveyskuntoutujien arvostukseen sekä ennakkoluuloihin, jotka kohdistuvat heihin. (Komppa & Kupainen 2017, 23).

Myös Ropposen (2011) tutkimuksesta havaittiin, että psyykkisistä sairauksista kuntoutumiseen vaikuttivat vertaistuki ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen ammatti-ihmisten rinnalla. Kokemusasiantuntijuuden yksi haaste oli tasavertaisuuden puute ammatti-ihmisten rinnalla eikä kokemusasiantuntijoita ollut otettu mukaan toivotulla ja riittävällä tavalla. Työntekijöissä oli havaittavissa arkuutta ja vastustusta kokemusasiantuntijoita kohtaan, jonka todettiin johtuvan tietämättömyydestä. Tutkimuksessa todettiin kokemusasiantuntijuuden vaikuttavan positiivisesti asenteisiin päihde- ja mielenterveysongelmia kohtaan. Kokemusasiantuntijatoiminta on ensiarvoisen

tärkeää, koska se on ainutlaatuista. Saman asian voi ymmärtää ainoastaan henkilö, joka on kokenut itse saman.

Kokemusasiantuntijakoulutuksen merkitystä kokemusasiantuntijoille ei ole juurikaan tutkittu. Tämän vuoksi on tärkeä tutkia kokemusasiantuntijoiden kokemuksia kokemusasiantuntijakoulutuksesta. Jokaisen kokemusasiantuntijan tarina on ainutlaatuinen, erilainen ja erityinen.

3.2 Toinen tieto ja hiljainen tieto

Anna Metteri (2004) puhuu käsitteestä toinen tieto. Hän määrittelee toisen tiedon tiedoksi, joka on jotakin eri tietoa kuin virallisen palvelujärjestelmän tuottama tieto. Toinen tieto nähdään kuuluvan asiakkaille, omaisille tai perustason työntekijöille. Metterin mukaan virallisen tiedon rinnalla on tuotettava suoraan asiakkailta lähtöisin olevaa toista tietoa, mikä on helposti jäänyt varjoon laillisen tiedon paljouden joukossa. (Metteri 2004, 4, 25). Metterin (2004) näkemys toisesta tiedosta on lähellä hiljaisen tiedon käsitettä. Hän näkee, että toinen tieto on usein asiakkaalle ensimmäinen tieto. (Metteri 2004, 4, 25).

Toiseen tietoon kytkeytyy keskeisesti hiljainen tieto, jonka käsitteen esitteli ensimmäisen kerran Michael Polanyi (1996) ja hänen mukaansa ihminen osaa ja tietää aina enemmän, kuin kykenee ja pystyy sanoittamaan. Polanyin mukaan hiljainen tieto on osittain uskomuksia, mielikuvia ja näkemyksiä, mutta myös ammattitaitoa ja osaamista, joka kertyy työelämässä vuosien varrella tekemästään työstä. Ammatti-ihmiset eivät aina itse näe omia taitojaan tai hiljaista tietoa, sillä sen kokeminen ilmenee kokonaisvaltaisena ja ammatillista osaamista laajempänä kyvykkyytenä ja tietona. (Polanyi 1996). Rolfin (1995) sekä Toomin (2008) yleisiä käsityksiä hiljaisen tiedon luonteesta on kokemus, että se on itse koettua. Hiljaisella tiedolla on merkittävä rooli kokemusasiantuntijoiden kyvykkyydessä auttaa asiakkaita.

Hiljainen tieto on merkittävää tietoa ihmisen sekä yhteisöjen välillä ja sitä on haastavaa kuvata sanoilla. Hiljainen tieto ohjaa ihmisten toimintaa, vaikkakin se on piilevää. Se pitäisi saada systemaattisesti julkistettua ja dokumentoitua, koska siten se on eksplisiittisesti jaettavissa myös

muille eikä aina vain yhden ihmisen varassa. Kuusisto-Niemi ja Kääriäinen (2005) suhtautuvat kriittisesti hiljaiseen tietoon. Heistä hiljainen tieto pitäisi saada loppumaan, koska sitä voi hyötyä käyttää vain tietyissä tilanteissa. Sosiaalityössä on pyrittävä tekemään tieto näkyväksi, joka edellyttää reflektiivistä toimintatapaa ja tiedon avointa reflektointia. Käytännössä tämä merkitsee hiljaisen tiedon tuomista esille teksteiksi, puheiksi ja sanoiksi. Hiljainen tieto on saatava näkyväksi, koska sitä on mahdotonta jakaa muulla tavoin kuin eksplikoida eteenpäin ja etenkin sosiaalityössä korostuu nämä instrumentit, millä tietoa jaetaan. Työyhteisön toiminta voidaan nähdä olevan hallitsematonta tai ennakoimatonta, jos siellä on paljon hiljaista tietoa, mitä ei jaeta. (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 458). Osa tutkijoista käyttää toista tietoa ja osa hiljaista tietoa synonyymeina ja osa käyttää jopa ristiin näitä käsitteitä. Määrittelen hiljaisen tiedon yhdeksi merkittäväksi osaksi toista tietoa, joka ei ole näkyvää sosiaalityön järjestelmissä. Yhdyn Kuusisto-Niemi ja Kääriäinen (2005) näkemykseen siitä, että hiljaista tietoa tulisi saada näkyväksi ja dokumentoiduksi, jotta sitä voidaan reflektoida sosiaalityössä. Kokemusasiantuntijakoulutuksessa hiljainen tieto on keskeinen komponentti, koska koulutuksen kautta pyritään tuomaan kokemusasiantuntijoiden kokemuksia näkyväksi ja dokumentoiduksi. Ihmisillä, jotka ovat kohdanneet jonkin sairauden, löytyy omiin kokemuksiin perustuvaa hiljaista tietoa. Ne liittyvät omaan terveyteen ja niihin tarpeisiin, jotka liittyvät terveyteen. Omat kokemukset sairaudesta vaikuttavat myös mitä ihminen tekee hoitonsa suhteen ja miltä tulevaisuus näyttää. (Boateng 2010, 281-292; Ringstad 2014, 978-986).

Kokemusasiantuntijoiden hiljainen tieto antaa ammattilaisille erilaista näkökulmaa, jota voidaan käyttää palvelujen kehittämisessä sellaiseksi, että palvelut vastaisivat paremmin asiakkaiden tarpeita (Hakkarainen & Paavola 2008, 59.) Ammattilaisille kokemusasiantuntijat tuovat tietoa ruohonjuuritasolta ja palautetta heidän työstään. He haastavat ammattilaisia arvioimaan omia toimintatapojaan ja auttamismenetelmiään. Kokemusasiantuntijat kertovat tarinoita omasta elämästään, jotta ammattilaiset pystyisivät paremmin näkemään asiakkaiden tarpeita, palveluiden sisältöjä, yhteistyötä tai järjestelmien toimivuutta ja tarpeita. Tällä tavoin kokemusasiantuntijat vahvistavat asiakkaan osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä osana palvelujärjestelmää. (Rissanen ym. 2009, 240). Myös näin kokemusasiantuntijat voivat edistää ja konkretisoida hiljaisen tiedon ja toisen tiedon läpinäkyvyyttä.

Hiljainen tieto ja toinen tieto ovat kokemusasiantuntijoiden keskeinen osa omaa taustaa. Oman työn arviointi ja kriittinen suhtautuminen siihen, on ammatillisen kokemusasiantuntijuuden roolin

kasvamisen edellytys. Omalla kokemuksella ja persoonallisuudella välitetään tietoa, miten joku toinen pystyisi refleктоimaan tätä tietoa.

4. Tutkimusasetelma

4.1 Fenomenologinen lähestymistapa

Tutkielmassani käytän fenomenologista lähestymistapaa, jonka perusfundamentteina ovat tutkimuskohteesta saadun kokemusten, merkitysten ja yhteisöllisyyden pohdinta, tulkinta ja reflektointi. Fenomenologisessa menetelmässä lähtökohtana on kokemus ja sen rakentuminen tutkimuskohteen tarkastelun lisäksi tutkijan omien kokemusten, ymmärrysprosessin sekä ympäristön vuorovaikutuksen symbioosissa. (Aaltola & Valli 2001, 26–28). Fenomenologiaan pohjautuvassa tutkimuksessa tutkitaan elävän ihmisen omia kokemuksia hänen todellisessa elämässään. Ihmisen elämä nähdään ruumiillisena toimintana ja havainnointina. Voidaan olettaa, että ihmisen toiminta on pääosin tarkoituksen mukaista ja kaikki kokemukset nähdään merkityksellisinä ja nämä merkitykset ovat tutkimuksen kohteena. Tutkijan tehtävä on ymmärtää näitä merkityksiä ja tehdä niistä tulkintoja. Tutkijalla täytyy olla arkielämän kokemusta, teoreettista tietoa ja hänen on oltava avoimin mielin tuleville näkökulmille. (Laine 2007, 28-30, 35). Lähtökohtana on, että ilmiöt ovat samanarvoisia kaikkien muidenkin tahojen käsityksissä. (Laitila 2010, 63.) Fenomenologisen tutkimuksen tavoite on ymmärtää ihmisen välitöntä kokemista. Tutkijalla on lupa olla kiinnostunut tutkittavien elävistä kokemuksista ja etenkin olla kiinnostut tuntevasta ja intuitiivisesta suhteesta elämäntilanteeseen. (Perttula 2006, 139).

Kokemusten kuvaamiseen empiirisesti tarvitaan tutkimukseen osallistujien jonkinlainen kuvaustapa kuvata kokemuksiaan. Niitä voi olla tekstit, puhe, piirroksot, valokuvat, liike, eleet ja ilmeet. Fenomenologisessa ajattelutavassa sosiaalinen neutraalisuus sallii tutkijalle mahdollisuuden olla paikalla läsnä passiivisen aktiivisesti ja pakottomasti. Fenomenologisessa tutkimuksessa perusajatuksena on, että ainoastaan henkilökohtaisten kokemusten ja tuntemusten avulla ymmärretään käyttäytymistä. (Aho 1990, 33; Perttula 2006). Tässä tutkimuksessa olen valinnut tutkimussuunnaksi fenomenologisen ajattelutavan, koska se sopii parhaiten tutkimaan ihmisten suhdetta henkilökohtaisen elämän todellisuuteen sekä ihmisen omia tarinoita ja kokemuksia, jotka he saivat kokemusasiantuntijakoulutuksesta.

Fenomenologisessa tutkimuksessa metodi tarkoittaa lähestymistapaa, joka saa käytännön muotonsa tutkijan, tutkittavan ja tilanteen erityislaatuisten tekijöiden tuloksena. Tilannetta harkitaan tapauskohtaisesti, kuinka missäkin tutkimuksessa voitaisiin toimia siten, että saavutettaisiin toisen ilmaisun ja kokemuksen merkitykset niin aitoina kuin mahdollista. Tutkijan kuuluu olla aina itsekriittinen ja reflektoida itseään. Teoreettisen mallin olemassaolo täytyy tiedostaa fenomenologisessa tutkimuksessa, sillä niistä on voinut tulla osa tutkijan omaa todellisuuden käsittämisen tapaa. Tämän takia on tärkeä reflektoida, koska reflektion avulla voi tunnistaa näitä käytäntöjä ja yrittää jättää ne huomioimatta tutkimuksen aikana. (Laine 2007, 31–33).

Huomasin tutkimusprosessin kuluessa, että omalla työ- ja elämäkokemuksellani oli merkitystä ja ne vaikuttivat ajatteluuni. Tiesin kuitenkin, että minun on oltava objektiivinen, puolueeton, avoimin mielin ja annettava tilaa haastateltavien ajatuksille ja heidän kokemuksilleen. Varton (1996) mukaan fenomenologinen tutkimusmenetelmä edellyttää tutkijalta omien ennakkokäsitysten tiedostamista tutkittavan kohteen merkityksestä sekä tutkijan tulee katsoa omasta näkökulmastaan aineistoa. Tutkijan on ehdottomasti tiedostettava esioletuksensa ja hänen on varottava sekoittamasta tutkimukseen omia uskomuksiaan, asenteitaan tai arvojansa. Tavoitteena on kuvata tutkittavia asioita mahdollisimman ennakkoluulottomasti. Tämä voi olla aivan uusi tapa katsoa maailmaa tutkijalle. (Varto 1996, 87; Eskola & Suoranta 2008, 17; Moilanen & Rähä 2001, 50). Omassa tutkielmassani pyrin erityisesti kiinnittämään tähän huomiota.

4.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Tämän tutkielman tavoitteena on tuoda esille kokemusasiantuntijuuden merkitystä ja mahdollisuuksia sosiaalityössä sekä mitä hiljainen tieto toisi lisää sosiaalityöhön.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä merkitystä koulutuksella on kokemusasiantuntijoille?
2. Millaisia valmiuksia koulutus heille antaa?

4.3 Tutkimusaineisto ja sen keruu

Kerroin tutkielmastani ja sen aikataulusta hankkeen ohjausryhmälle. He kokivat aiheen tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi. Sain tutkimusluvan tutkielman tekemiseen hankkeen ohjausryhmältä 6.3.2019. Tutkielmani kontekstina on kokemusasiantuntijakoulutus ja sen merkitys koulutettaville henkilöille. Kokemusasiantuntijakoulutus kilpailutettiin hankkeen toimesta talvella 2019 ja koulutuksen järjestäjäksi valittiin kilpailutuksen jälkeen keskisuomalainen yritys. Koulutuksesta, hakukriteereistä sekä ilmoittautumisesta ilmoitettiin omilla kanavilla WhatsAppissa ja ilmoitustauluilla, sekä paikallislehdessä talven 2019 aikana. Koulutus alkoi huhtikuussa 2019 ja päättyi kesäkuussa 2019. Koulutus sisälsi 50 tuntia opetusta. Koulutukseen haki 18, joista haastattelujen kautta valikoitui kolmelta osallistujaa. Heistä yhdeksän suoritti koulutuksen loppuun saakka. Mukaan valikoitiin ne henkilöt, joiden motivaation uskottiin riittävän käymään koulutus loppuun asti. Koulutettavien valintaan vaikutti myös se, kuinka pitkä aika heidän kokemuksestaan oli ja kuinka vahvoilla he olivat oman asiansa kanssa. Kokemusta ei rajattu, vaan koulutukseen haettiin tarkoituksella erilaisen kokemuksen omaavia henkilöitä.

Tutkimusaineiston keräsin kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneilta. Kvalen (1996, 27) mukaan haastattelu sopii menetelmänä parhaiten ihmisen elämysmaailmassaan kokemilleen asioiden antamien merkityksien tutkimiseen. Keräsin tutkimusaineiston puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla (liite 1). Koin, että siten tavoitan parhaiten kokemusasiantuntijakoulutuksessa olevien aidon kokemuksen ja näkemyksen. Puolistrukturoitu teemahaastattelu tarkoittaa sitä, että haastattelussa edetään valittujen teemojen avulla. Haastateltavien vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin ja heillä on mahdollisuus vastata omin sanoin ja kertoa omia pieniä tarinoita kokemuksistaan (Hyvärinen 2006; Raitakari & Günther 2015). Tutkija voi muuttaa kysymysten järjestystä ja sanamuotoa haastattelun aikana, mutta kysymysten näkökulma on kaikille sama. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 47; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Eskolan ja Suorannan (2008) mukaan tutkijan tehtävään kuuluu varmistaa, että kaikki on käyty läpi ja teemoista löytyy runko tarkastella jäsentynyttä aineistoa. (Eskola & Suoranta 2008, 87–88.)

Valitsin teemahaastattelun tutkimukseni aineiston keruuseen sopivaksi sekä koin, että se on itselleni luontevin tapa tehdä tutkimusta. Halusin saada myös kokemusasiantuntijoiden äänen kuuluville ja mielestäni haastattelut sopivat siihen hyvin. Pohdin pitkään myös ryhmähaastattelun vaihtoehtoa,

mutta päädyin kuitenkin yksilöhaastatteluihin, koska niissä jokainen voi kertoa oman pienen tarinansa rauhassa ilman ryhmän tuomia rajoitteita. Vapaamuotoinen hetki kokemusasiantuntijoiden kanssa koulutuksen jälkeen tuntui luontevalta hetkeltä tehdä haastattelu, siinä aihetta voitiin käsitellä rauhassa ja vapaasti kokemusasiantuntijan määrittelemässä tahdissa. Kokemusasiantuntijakoulutukseen ja työhön liittyy oman tarinan kertominen, joten kerronta kävi hyvin myös haastatteluun. Teemahaastattelun pääpaino ja fokus oli kokemusasiantuntijakoulutuksessa.

Laadin haastattelukysymyksien teemat hyvissä ajoin ennen haastatteluja. Kysyin mielipiteitä ja ajatuksia eräältä kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneeltä sekä kokemusasiantuntijakoulutusta järjestävältä taholta. Kysymykset ovat perusta tutkimuksen onnistumiselle. Yritin rakentaa kysymykset sellaisiksi, että ne mahdollistivat ja antoivat tilaa pienten tarinoiden kerronnalle. Erityisesti kiinnitin huomiota siihen, että kysymykset olivat neutraaleja ja puolueettomia.

Seitsemännen haastattelun eli toiseksi viimeisen haastattelun kohdalla havaitsin saturaatiovaiheen. Sarajärven ja Tuomen (2009) mukaan voidaan puhua saturaatiosta, kun aineisto alkaa toistamaan itseään. Tällöin haastateltavat eivät enää tuota tutkimuskysymysten kannalta uutta tietoa. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 87).

Haastattelun teemarungon annoin haastateltaville etukäteen, jotta he ehtisivät hieman miettimään vastauksiaan valmiiksi. Tiesin, että osa haastateltavista jännitti haastattelua, joten yritin luoda haastatteluhetkestä miellyttävän ja rauhallisen. Tarjosin haastateltaville kahvia. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 74). Haastatteluista kuusi pidettiin työpaikkani toimistossa, yksi koulutuksen jälkeen koulutuspaikan tiloissa ja yksi haastattelu osallistujan pyynnöstä hänen kotonaan. Asiakkailla oli siis mahdollista vaikuttaa haastattelupaikkaan. Kaikissa haastatteluissa käytin samaa haastattelurunkoa, mutta etenimme hiukan eri järjestyksessä. Haastattelun aikana annoin asiakkaan puhua ja kertoa tarinoitaan, mutta välillä kysyin tarkentavia kysymyksiä. Haastattelun loppupuolella esitin usein tarkentavia kysymyksiä, joihin halusin enemmän vastauksia.

Tunnelman haastatteluissa koin luottavaiseksi ja hyväksi. Tosin joitakin haastateltavia jännitti nauhuri, mutta keskustelun edetessä nauhoitus unohtui. Muutama häiriötekijä sattui mukaan, kun

puhelin soi kesken haastattelun. Haastatteluja tehdessäni huomasin heti, että toiset olivat saaneet koulutuksesta huomattavasti enemmän kuin toiset ja olivat innostuneita asiasta. Toisten kanssa haastattelut sujuivat nopeasti ja asiallisesti ja toiset olivat valmiita kertomaan kokemuksistaan enemmänkin. Itseäni jännitti haastatteluissa eniten se, että saanko tarvittavaa tietoa tutkimukseeni ja ovatko kysymykseni oikeanlaisia. Jälkeenpäin ajateltuna kaikki tieto oli oikeanlaista ja arvokasta. Arvostan tutkittavien avoimuutta ja luottamuksellisuutta tutkimusta kohtaan. Tutkittavia mietitytti myös, että sainko varmasti tarpeeksi tarpeellista tietoa heiltä ja olihan haastattelu onnistunut. Kerroin myös tutkittaville, että jos heille tulee myöhemmin jotain vielä mieleen tutkimukseen liittyen, niin voivat ottaa yhteyttä.

Haastattelut kestivät kolmekymmentä minuuttia – seitsemänkymmentä minuuttia kerrallaan ja yhteensä ne kestivät 5h 45 min. Nauhoitin haastattelut, jonka jälkeen litteroin tekstit. Litteroinnilla tarkoitetaan tutkimusaineiston puhtaaksi kirjoittamista, jolloin aineistoa on helpompi analysoida. Litterointi voidaan nähdä olevan aineiston ensimmäinen työvaihe, jossa tutustutaan aineistoon ja tehdään esitulkintoja aineistosta. Tutkimusongelma määrittää, kuinka tarkasti litterointi tehdään. (Nikander 2010, 433–435; Ruusuvuori & Nikander 2017, 437.) Litteroitua tekstiä tuli 35 sivua Times New Roman kirjasintyyliä ja rivivälillä 1,5. Litterointi tapahtui sanasta sanaan kirjoittaen. Litteroin myös huokaukset ja naurahdukset.

Haastateltavia oli yhteensä kahdeksan, joista miehiä oli 4 ja naisia 4. Heidän ikänsä vaihteli kolmenkymmenen viiden ja viidenkymmenen kahdeksan välillä. Miesten keski-ikä oli neljäkymmentä viisi ja naisten keski-ikä viisikymmentäyksi. Yksi koulutuksen käynyt ei halunnut osallistua tutkimukseen. Tutkimukseen osallistui siis kahdeksan kokemusasiantuntijakoulutuksen käynyttä henkilöä. Kaikilla osallistujilla oli vähintään vuosien kokemusta omasta asiantuntijuudesta. Haastattelin jokaisen kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneen kahden viikon sisällä koulutuksen päätyttyä.

4.4 Tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysi

Laadullinen tutkimus voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teoriaohjaavaan analyysiin. Teoriaohjaava analyysi tarkoittaa sitä, että se ei pohjaa suoranaisesti teoriaan mutta siitä

löytyy kytkeä teoriaan. Teoria voi kuitenkin olla apuna analyysin edetessä. Teoriaohjaavan analyysin perusperiaate on, että aineiston sisältä poimitaan analyysissä käsiteltävät yksiköt. Perusperiaattina toimii kuitenkin teoria ja sitä voidaan hyödyntää analyysin myöhemmissä vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91 – 93). Sisällönanalyysi on systemaattinen, mutta silti joustava analyysimenetelmä. (Schreier 2012.) Tutkimuksessani käytän analyysitapana teoriaohjautuvaa sisällönanalyysiä. ”Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää monipuolisesti. Sitä voidaan käyttää yksittäisenä metodina tai pitää väljänä teoreettisena kehyksenä erilaisissa analyysikokonaisuuksissa.” (Tuomi & Sarajärvi 2008, 9). Sisällönanalyysin tarkoituksena on tehdä aineistojen sisällöistä yhteinen kuvaus ja yrittää saada aineistosta mahdollisimman tiivis. Sisällönanalyysi voi olla tekstilähtöistä, ongelmalähtöistä tai menetelmälähtöistä. (Krippendorff 2013, 355, Tuomi & Sarajärvi 2009, 105). Analyysivaiheessa aineisto on tarkoitus käydä järjestelmällisesti läpi ja löytää sieltä jotain, mitä ei löytynyt aineiston suorissa lainauksissa. (Ruusuvaara & Tiittula 2010, 19.) ”Sisällönanalyysissä aineisto järjestetään tiivistettyyn muotoon.” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Kun tutkija analysoi aineistoa, hän tarkastelee aineistosta nousevia yhteisiä piirteitä. Analyysistä esiin nousevat tulokset pohjautuvat tutkijan tulkintoihin. Mielenkiintoiseksi analyysivaiheen tekee aineiston runsaus ja elämänläheisyys. Tutkijan täytyy paneutua työhönsä syvästi, se on aikavievää ja työlästä. Aineisto kannattaa purkaa mahdollisimman pian, sillä silloin se inspiroi tutkijaa ja on tuore. Lisäksi, jos aineistoa on tarvetta täydentää, se on käytännöllisintä heti haastattelujen jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 135, 173; Metsämuuronen 2008, 14). Jokaisen tekemäni haastattelun jälkeen varasin heti aikaa litterointia varten. Litterointia tehdessäni loin jo alustavaa kuvaa tutkimusaineistostani. Jälkeenpäin mietittynä tämä oli hyvä strategia ja ajankäytöllisesti tehokasta. Koen myös, että asian purkaminen heti, kun haastattelu on vielä tuoreessa muistissa lisää analyysin luotettavuutta ja objektiivisuutta.

Laadullisen analyysin tekemisessä on kaksi vaihetta, joista toinen on havaintojen pelkistäminen ja toinen arvoituksen ratkaiseminen. Pelkistämässä aineistosta karsitaan epäolennainen pois ja aineisto tiivistetään. Havaintojen pelkistäminen on jaettu kahteen osaan, jossa ensin katsotaan asiaa teoreettis metodologisesta näkökulmasta ja etsitään yhteneväisyyksiä. Toisessa vaiheessa yhdistetään löydettyjä havaintoja siten, että niillä on yhteinen nimittäjä, joka pätee koko aineistoon. Toinen vaihe on arvoituksen ratkaiseminen tai tulosten tulkinta. (Alasuutari 2011, 31 – 36).

Teemoittelu on tyypittelyn esianalyysiä. Teemoittelussa on siis kyse etsiä aineistosta erilaisia teemoja ja pilkkoa aineisto eri aihepiireihin. Näin löydetään jotain aihepiiriä kuvaavia näkemyksiä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Tyypittely voidaan jakaa kolmeen erilaiseen tyyppiin: autenttinen, yhdistetty sekä laaja. Autenttinen tarkoittaa tyyppiä, jossa on yksi tietty vastaus ja esimerkki laajemmasta aineistosta. Melkein kaikista vastauksista löytyy yhdistetty tyyppi, joka tarkoittaa yleistä tyyppiä aineistosta. Laaja tyyppi huomio lähes kaiken. (Eskola & Suoranta 1998, 130–131). Tyypittelyssä teemoista kootaan yleisempiä tyyppisiä ja niistä etsitään samanlaisia elementtejä, jotka yhdistävät tiettyjä tyyppisiä. (Hasanen & Günther 2018, 41.)

Aloitin aineiston analyysin lukemalla litteroitua haastatteluaineistoa läpi tutkimuskysymykseni ohjaamana. Luin aineistoa useaan kertaan, jotta se tulisi tutuksi eikä mitään oleellista jäisi huomaamatta. Teemoittelussa olen poiminut aineistosta tutkimuskysymysten kannalta oleellisia asioita. Analyysia tehdessäni etsin aineistosta toistuvia teemoja. Juhilan (2018, 39) mukaan on tärkeää, että teemat syntyvät aineistosta eivätkä ne ole ennalta suunniteltuja. Omassa aineistossani litteroinnit olivat minulla tulostettuja ja luin niitä läpi alleviivaten tutkimuskysymysteni kannalta olennaisia asioita. Käytin värikyniä apuna luokitellessani tekstejä eri teemoihin. Teorian ja empirian on keskusteltava ja lomituttava keskenään, jotta teemoittelu onnistuu. (Eskola & Suoranta 1998, 126.) Apuna luokittelussa käytin teoreettista viitekehystä, joka tarkoittaa tutkimusta ohjaavaa näkökulmaa. Tutkimuksessani löysin näistä pelkistetyistä ilmiäsuista yhteneväisyyksiä, joiden huomasin kuuluvan samaan teemaan. Teemat nousivat tutkimusaineistosta. Teemat ovat: kokemusasiantuntijakoulutuksen merkitys, sekä positiivinen että negatiivinen, auttamisen halu, hiljainen tieto sekä kokemusasiantuntijuuden haasteet.

Sisällönanalyysissä edetään askel kerrallaan ja teemat luokitellaan tyyppiluokkiin erilaisuuden tai samankaltaisuuden mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–110.) Tyypittelemällä saadaan siis aineisto tiivistettyä tyyppisiin ja mennään askeleen verran teemoittelua pidemmälle. Siinä kuvataan aineistoa laajemmin. Tyypittely vaatii siis tutkimusaineiston aktiivista työstämistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, 108-109).

4.5 Eettiset pohdinnat

Objektiivisuus on yksi laadullisen tutkimuksen tunnistettuja haasteita. On mahdollista, että laadullisessa tutkimusmenetelmässä erinäiset tutkijan omat taustatekijät, kuten poliittinen suuntautuneisuus, ikä, sukupuoli tai uskonnollinen vakaumus voivat vaikuttaa tutkijan tulkintaan haastateltavien kertomuksissa, vaikka pyrkimyksenä olisi havaintojen puolueeton ja luotettava ymmärtäminen. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136).

Tutkimusmenetelmän luotettavuutta käsiteltäessä käytetään yleensä käsitteitä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti liittyy siihen, onko tutkimuksessa vastattu tutkimuskysymyksiin. Kun taas reliabiliteetti keskittyy tarkkailemaan tutkimustulosten toistettavuutta. Tutkimusta tehdessä täytyisi pohtia sitä, mitä on tutkimassa ja minkä takia. Tutkimuksen luotettavuus perustuu sille, kuinka hyvin tutkija kertoo tutkimuksesta. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu kertoa mahdollisimman tarkasti aineiston keruu ja analysointi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–141). Olen yrittänyt mahdollisimman tarkasti ja avoimesti kertoa, kuinka olen edennyt tutkimuksen tekemisessä ja kuinka olen tullut johtopäätöksiin.

Haastattelututkimuksen kohdalla on tyypillistä informoida haastateltavia haastattelun alussa luottamuksellisuudesta, aineiston käyttötarkoituksesta sekä säilyttämisestä. (Kuula & Tiitinen 2010, 450.) Kerroin tutkimukseen osallistuville heti aluksi, että ainoastaan minä kuuntelen nauhoitetut haastattelut ja litteroin ne. Kun olen saanut aineiston litteroitua, tuhoan välittömästi nauhoitukset. Litteroidut tekstit säilytän kotonani kaapissa, josta ne eivät joudu vieraisiin käsiin ja kunnes tutkimuksen analyysi on valmis, hävitän litteroidut tekstit polttamalla. Kerroin myös, että kukaan ei ole tunnistettavissa tutkimuksesta.

Usein tutkittavat suostuvat mielellään tutkittaviksi, mikäli kokevat aiheen tärkeäksi ja sellaiseksi, mihin heillä on jotain sanottavaa. (Kuula & Tiitinen 2010, 447.) Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneillä oli halu vaikuttaa ja he kokivat, että aihe on tärkeä. Uskon, että se oli yksi merkittävä syy siihen, että he mielellään suostuivat tutkimukseeni mukaan. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus on yksi laadullisen tutkimuksen tärkeimmistä tutkimuseettisistä periaatteista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131).

Tutkimusta tehdessäni jouduin varautumaan siihen, että asiakkaat kertovat minulle luottamuksellista ja henkilökohtaista tietoa. Koen eettisesti tärkeäksi, ettei tutkittaville saa aiheutua minkäänlaista haittaa tutkimuksesta. Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja minulla on ehdoton vaitiolovelvollisuus, minkä kerroin myös osallistujille. Laadin kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta ja kerroin, että tutkittavalla on mahdollisuus perua tutkimukseen osallistuminen milloin tahansa. Kaikki haastateltavat kirjoittivat suostumislomakkeen (liite 2) haastattelutilanteessa. Näin halusin varmistaa, että jokainen varmasti tietää, mistä on kyse. Tein kaikki haastattelut, nauhoitukset ja litteroinnit itse, koska ajattelin siitä olevan hyötyä itselleni analysointi vaiheessa. Tämä myös lisäsi tutkittavien luottamusta siihen, että kukaan muu ei kuule eikä näe haastattelutilanteiden tekstejä. Hollowayn (1997, 58-59) mukaan anonymiys ja luottamuksellisuus ovat suuressa roolissa haastattelututkimuksissa. Mielestäni on myös tärkeä tuoda haastateltaville esille totuudenmukainen tieto tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista. Välillä mietin, että osaanko pysyä tutkijan roolissa vai menenkö huomaamattomasti työntekijän rooliin?

Suhtauduin alusta alkaen varovaisesti omaan rooliini tutkimuksessa. Olin samaan aikaan hankkeessa töissä ja tein tutkimusta. Minulla oli toisin sanoen kaksoisrooli tutkimuksessa. Omasta mielestäni onnistuin tässä asiassa hyvin ja sain luottamuksellista tietoa. Haastatteluja tehdessäni huomasin sen, kenelle olin tutumpi ja kenelle vieraampi ihminen. Tutut haastateltavat kertoivat ja puhuivat huomattavasti enemmän ja luottamuksella, omasta mielestäni koin saavani heiltä arvokasta tietoa tutkimukseeni.

5 Analyysi

Tutkimukseni analyysi koostuu kolmesta päärakenteesta: a) kokemusasiantuntijakoulutus positiivisena merkityksenä, b) kokemusasiantuntijakoulutus negatiivisena kokemuksena ja c) kokemusasiantuntijuus yhteiskehittämisenä. Kokemusasiantuntijakoulutuksessa olleiden kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousi esiin vahvasti kokemusasiantuntijakoulutus positiivisena merkityksenä. He kertoivat pienissä tarinoissaan halustaan auttaa, osallisuuden kokemisen lisääntymisestä, voimaantumisen ja eheytyksen kokemuksista. Myös vertaistuen merkityksen kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistujat kokivat voimaannuttavaksi.

Tarinoissa nousi esiin myös kokemusasiantuntijakoulutukseen liittyviä negatiivisia asioita ja haasteita. Osa kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuvista koki, etteivät he saaneet riittävästi valmiuksia ja tietoa esimerkiksi palkkion saamisesta ja työnsaanti mahdollisuuksista. Haasteena nähtiin olevan tulevaisuudessa työskentely. Tarinoissaan kokemusasiantuntijat toivat esiin, että usealle heistä oli epäselvää, missä kokemusasiantuntijaa tarvitaan ja kuka heille maksaa palkan, kuinka palkkio haetaan ja mistä he voisivat kysyä töitä. Monia heitä pohditutti myös, että mistä he voisivat saada työnohjausta ja kenelle he voisivat purkaa kokemuksiaan. Kokemusasiantuntijan työ nähtiin vaativaksi, joka herätti kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuvia miettimään omia voimavarojaan.

Tarinoista nousi vahvasti esiin myös yhteiskehittäminen. Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneet kokemusasiantuntijat olivat kiinnostuneita yhteiskehittämisestä ja kokivat, että heillä olisi annettavaa yhteiskunnalle. Kokemusasiantuntijat toivat tarinoissaan esiin, että heidän asiantuntijuuttaan tarvitaan yhteiskehittämisessä ja heillä olisi hiljaista tietoa annettavana esimerkiksi sosiaalityössä. Tosin yhteiskehittämisestä löytyi myös haasteita ja ennakkoluuloja ammatti-ihmisten kanssa toimimiseen.

5.1 Kokemusasiantuntijakoulutus positiivisena merkityksellisenä kokemuksena

5.1.1 Tarina halusta auttaa toisia

Kokemusasiantuntijat kertoivat pieniä tarinoita siitä, kuinka he olivat lähteneet kokemusasiantuntijakoulutukseen mukaan, koska heillä oli halu auttaa toisia samanlaisessa tilanteessa olevia. Kokemusasiantuntijat halusivat antaa toivoa toisille samassa tilanteessa oleville ihmisille, että mistä tahansa tilanteesta voi selvitä, kuten alla olevassa otteessa kokemusasiantuntija kertoo:

Ote 1

”Jos mulla ois ollu joku tämmönen henkilö tukena silloin, kun eniten tarvitsin apua, ois muutamat masennusjaksot jääny kokematta, elämättä ja kärsimättä” (H2)

Useiden kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousi esiin oma kokemus siitä, kuinka he olisivat kaivanneet vaikeina aikoina apua ja tukea kokemusasiantuntijalta. He näkivät, että kokemusasiantuntijan tuki olisi voinut toimia heillä oikein ajoitettuna ennaltaehkäisevästi ja ehkäistä muun muassa masennusjaksoja.

Ote 2

”Mulla on ollu pitkään tunne, että mun historiasta vois olla apua jollekin ja mä haluisin auttaa sen ongelman kanssa painivia” (H5)

Usein pienistä tarinoista nousee esiin halu auttaa muita ja jakaa muille tietoa omasta selviytymistarinarista. Otteesta nousee esiin, kuinka kokemusasiantuntija haluaa herättää niissä ihmisissä toivoa, jotka painivat saman ongelman kanssa. Kokemusasiantuntijat haluavat omalla kokemuksellaan auttaa ihmisiä selviytymään vaikeista elämäntilanteista.

Ote 3

”Kun auttaa siivilleen, on melkein kuin itse lentäisi” (H3)

Pienissä tarinoissa nousi esiin, että kokemusasiantuntijat saavat auttajina paljon itselleen ja he voivat kokea itsensä tarpeelliseksi ja merkitykselliseksi. Voisiko jopa sanoa, että silloin he kokevat olevansa osa yhteiskuntaa ja voivat omalla toiminnallaan, auttamalla muita, saada aikaiseksi vaikuttavuutta. Oteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka hän saa tyydytystä siitä, kun auttaa muita, ”on melkein kuin itse lentäisi”.

5.1.2 Tarina osallisuuden kokemisesta

Kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneiden tarinoissa kokemusasiantuntijakoulutus nähtiin merkitykselliseksi erityisesti oman elämän ja osallisuuden kokemisen kannalta. Tarinoissa nousi esiin, että osallisuudella ja kuuluvuudella on suuri merkitys ihmisen elämässä. Koulutukseen osallistujat kertoivat, että omaan elämään merkitystä toivat toiset ihmiset. Heidän mielestään osallisuus tarkoittaa kuulumista samankaltaisten kokemusasiantuntijoiden ryhmään, jossa heitä ymmärretään ja jossa he kokevat olevansa tarpeellisia. Kuuluvuudella kokemusasiantuntijat tarkoittivat, että saivat kuulua johonkin ryhmään, jolla oli merkitystä heidän elämässään, ja johon heidät hyväksyttiin sellaisena, kuin he ovat ja heidän kokemuksensa nähtiin arvokkaana.

Ote 4

”Tää [kokemusasiantuntijakoulutus] oli niin ku uus maailma, joka pysäytti. Sain kuulua johonkin” (H2)

Pienissä tarinoissa kokemusasiantuntijat tuovat esiin, että kokemusasiantuntijakoulutus oli heille uusi erityinen maailma, jossa sai kokea osallisuutta. Oli maailma, johon sai kokea kuuluvuutta. Oteessa kokemusasiantuntijakoulutuksen käynyt osallistuja kertoo, kuinka hän koki yhteenkuuluvuutta uuteen maailmaan, jonka kokemusasiantuntijakoulutus tarjosi. Kokemus oli hänelle uutta ja se sai aikaan tunteen, joka pysäytti.

Ote 5

”Meillä oli sellanen yhteenkuuluvuuden tunne siinä ryhmässä, musta tuntu että olin selkeesti osa sitä ryhmää. Siinä pysty vapaasti kertomaan omia vaikeitaki hetkiä elämästään, joita eka kertaa kerroin ulkopuolisille” (H4)

Kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneet kokivat voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta toisten koulutukseen osallistuneiden kanssa. Otteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka hän koulutuksen aikana koki osallisuutta ja ryhmäytyi muiden koulutukseen osallistuneiden kanssa. Hän koki, että turvallisessa ryhmässä hän voi jakaa muille omia kokemuksiaan, joita hän ei ollut aiemmin kertonut muille. Kokemusasiantuntijoiden pienissä tarinoissa nousi esiin myös se, että kokemusasiantuntijakouluttajien luoman turvallisuuden tunne koulutuksen aikana oli kokemusasiantuntijakoulutuksessa oleville hyvin merkittävä kokemus. Se antoi koulutuksessa oleville kokemuksen siitä, kuinka he omassa työssään kokemusasiantuntijoina voisivat luoda turvallisen ilmapiirin ympärilleen. Kokemusasiantuntijakoulutus oli onnistunut turvallisuuden ja osallisuuden tunteen luomisessa ja osallistujille se oli uusi kokemus.

Alla olevassa otteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka hän koki laajempaa osallisuutta koko yhteiskuntaan:

Ote 6

”Musta tuntu, että mä oon pieni osa tätä maailmaa ja yhteiskuntaa ja oon aika ylpee siitä, että oon yhteiskuntakelpoinen” (H3)

Osasta kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousi esiin yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus. Kokemusasiantuntijoilla heräsi kokemus olla osa yhteiskuntaa ja sen tasavertainen kansalainen. Otteessa kokemusasiantuntijakoulutuksen osallistuja kertoo, kuinka hän sai kokemuksen myötä tunteen, että hän on osa maailmaa, jossa elää. Hänelle syntyi myös tunne siitä, että hän on yhteiskuntakelpoinen ihminen. Kokemusasiantuntijoiden kertomuksista nousi esiin, että jokaisella on perustarve kuulua osaksi yhteisöä ja kokemusasiantuntijoilla kyseinen tunne ei välttämättä ole aina ollut heidän elämässään läsnä.

5.1.3 Pieni tarina voimaantumisen ja eheytyksen kokemuksesta

Kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneiden pienissä tarinoissa kokemusasiantuntijakoulutus nähtiin voimaannuttavana ja eheyttävänä kokemuksena. Koulutus lisäsi kokemusasiantuntijoiden

itsetuntoa ja itsevarmuutta sekä sen avulla heidän vuorovaikutustaitonsa kehittyivät, kuten alla oleva ote tekee näkyväksi.

Ote 7

”Koulutus antoi itsevarmuutta. Tuli sellanen tunne, että mä pärjään tässä hommassa” (H1)

Moni kokemusasiantuntija koki, että he saivat koulutuksesta lisää itsevarmuutta ja koulutus kehitti heidän sosiaalisia taitojaan. Kokemusasiantuntijat kokivat, että he saivat kokemusasiantuntijakoulutuksesta varmuutta omasta osaamisestaan ja pärjäämisestään. Vaikka heillä oli vuosien kokemus omasta asiantuntijuudesta, he kaipasivat vielä vahvistusta pärjäämiseensä. Koulutus toi heille rohkeutta kohdata tuleva. Oteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka kokemusasiantuntijakoulutus antoi hänelle itsevarmuutta ja synnytti tunteen, että hän pärjää kokemusasiantuntijana.

Ote 8

”...on ollu kova kynnys lähtä tukemaan toisia, mutta tää anto valmiuksia siihen, että kyllä mä voin ja osaan. Se antoi uskoa siihen, että kaikesta voi niin kun selvitä...” (H1)

Vaikka useilla kokemusasiantuntijoilla oli vuosien kokemusta omasta asiastaan, kokivat he tarvitsevansa koulutusta voimaantuakseen. Kokemusasiantuntijat kertoivat, että koulutus oli heille tärkeää, koska voimaantumisen tunteen syntyminen ja vahvistuminen oli prosessi, joka vaatii aikaa ja työstämistä sekä vahvistusta, jota koulutuksessa sai. Kokemusasiantuntijat kertoivat, että he saivat kokemusasiantuntijakoulutuksesta valmiuksia ja varmuutta siihen, että he ovat riittävän vahvoja tekemään kokemusasiantuntijatyötä ja tukemaan toisia ihmisiä. Oteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka koulutus antoi valmiuksia, taitoa ja osaamista lähteä tukemaan toisia tukea tarvitsevia sekä uskoa siihen, että kaikesta voi selvitä.

Ote 9

”Olin todella epämurkavuusalueella kertoessani omasta menneisyydestä, en oo sosiaalinen ihminen ja helposti ahdistaa. Siitä oli kuitenkin hyötyä ja se antaa paljon, kun vaan uskaltaa.” (H5)

Kokemusasiantuntijat kertoivat pienissä tarinoissaan, kuinka epämukavuusalueelle meneminen ja esiintyminen koettiin voimaannuttavana kokemuksena. Vaikka esiintyminen oli aikaisemmin ahdistanut ja omasta elämästä isolle ryhmälle kertominen oli haastavaa, kokemusasiantuntijat kokivat, että esiintymisestä sai kuitenkin paljon voimavaroja tulevaan. Kokemusasiantuntijat kertoivat, että usealle heistä omien kokemusten sanoittaminen oli haasteellista, vaikkakin se koettiin hyödylliseksi oman eheytyksen ja voimaantumisen näkökulmasta. Otteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka hän koki olevansa epämukavuusalueellaan kertoessaan omasta menneisyydestään. Toisaalta hän koki, että epämukavuusalueelle menemisestä oli hänelle myös paljon hyötyä ja se antoi hänelle paljon.

5.1.4 Pienet tarinat omien tarinoiden merkityksestä kokemusasiantuntijoille

Kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista merkitykselliseksi nousi myös oman tarinan kertominen. Oman tarinan kertominen on yksi tärkeimmistä kokemusasiantuntijan työkaluista ja osa kokemusasiantuntijakoulutusta. (Hietala & Rissanen 2015). Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneet kokivat oman tarinan kertomisen hyödyllisenä ja tarina koettiin jäsentävän omaa menneisyyttään. Tarinan nähtiin tuovan ymmärrystä omaan ja toisten elämään. Oman tarinan reflektointi auttoi kokemusasiantuntijoita ymmärtämään vaikeita kokemuksia menneisyydestään. Karoskosken (2010) mukaan ”omakohtaisilla tarinoilla omasta elämästä ja kokemuksista voi olla terapeuttinen vaikutus. Ne voivat auttaa oivaltamaan jotain itsestä”. (Karoskoski 2010, 135), kuten alla olevassa otteessa kokemusasiantuntija kertoo:

Ote 10

”Sitä tarinassa niin kun työsti omaa menneisyyttään. Se oli parempi kun ykskään terapeutti aikaisemmin” (H3)

Kokemusasiantuntijat huomasivat omassa tarinassaan uusia asioita samalla kun kirjoittivat sitä. Tarinan kertomisen kautta kokemusasiantuntijat pysähtyivät pohtimaan omaa elämäänsä. Pohtiessaan he huomasivat sellaista, mihin he eivät olleet kiinnittäneet aikaisemmin huomiota. Se herätti

tarkastelemaan oma elämää eri näkökulmasta. Kokemusasiantuntijat löysivät tarinoiden kertomisen kautta uusia näkökulmia. Oteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka hän oman tarinan kautta reflektoi menneisyyttään. Oman elämän reflektointi oli kokemusasiantuntijalle terapeutista.

Ote 11

”Se tarina anto paljon ymmärrystä itteään kohtaan, mikä on tärkeää. Se oli yllättävän raskas prosessi ja huomasi, että itelläkin on vielä yksittäisiä haavoja auki.” (H7)

Osa kokemusasiantuntijoista kertoi oman tarinan kertomisen olevan merkityksellistä heille itselleen. He huomasivat, että omassa elämässä on asioita, joita vielä täytyy käsitellä. Oteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka oman tarinan kertominen loi ymmärrystä itseään kohtaan. Vaikka oman elämän haavojen läpikäynti oli raskas prosessi, silti kokemusasiantuntija koki, että oman tarinan kertominen oli tärkeää.

Positiivisia ajatuksia herätti myös toisten tarinoiden kuunteleminen. Muiden kokemusasiantuntijoiden kokemukset ja selviytymistarinat auttoivat näkemään myös omia kokemuksiaan aivan uudessa valossa. Alla olevassa oteessa kokemusasiantuntija kertoo, miten toisten tarinoiden kuuntelemisesta sai uusia näkökulmia omaan selviytymistarinaan.

Ote 12

”Parasta koko koulutuksessa oli toisten tarinat, että ne opettaa, ketkä tietää asiasta parhaiten. Tuli tietynlainen nöyryys ja kunnioitus toisia kohtaan ja ymmärrystä siihen, että jokaisen toipumisprosessi on erilainen.” (H8)

Kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousee esiin kokemusasiantuntijoiden hiljainen tieto. Hiljaisella tiedolla kokemusasiantuntijat tarkoittavat omaa kokemusta ja sen kautta syntyneitä kokemustietoja toipumisesta ja sen yksilöllisyydestä. (Toom 2008). Oteessa kokemusasiantuntija tuo esiin hiljaisen tiedon merkityksen ja sen kautta syntyneen ymmärryksen, joka on vain toipumisprosessin henkilökohtaisesti kokeneella ihmisellä. Kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousi esiin, että kokemusasiantuntijoiden oma hiljainen tieto tulisi saada esiin ja näkyväksi, koska niistä voisi samassa tilanteessa oleva ihminen saada tarvitsemaansa apua.

5.2 Kokemusasiantuntijakoulutus negatiivisena merkityksellisenä kokemuksena

5.2.1 Pieniä tarinoita koulutuksen haasteista

Useat kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneet pohtivat pienissä tarinoissaan sitä, kuinka he voisivat saada töitä kokemusasiantuntijoina ja kuinka he voisivat markkinoida itseään. Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneet kokivat, että tähän he eivät olleet saaneet koulutuksessa työkaluja tarpeeksi. Alla olevassa otteessa kokemusasiantuntija kertoo työnhankinta pohdinnoistaan.

Ote 13

”En oikeen tiää, mistä lähtis töitä kyseleen ja missä sitä sitten vois toimia? Työkkärin sivuilla ei ollu paikkoja auki...” (H4)

Otteessa kokemusasiantuntija pohtii työn hakemista. Hän ei tiedä mistä lähtisi hakemaan töitä, koska paikkoja ei ole tarjolla työvoimatoimiston avoimien työpaikkojen sivustolla. Kokemusasiantuntijoiden pienissä kertomuksissa nousi esiin työllistymisen vaikeus, koska työpaikkoja ei ollut tarjolla.

Ote 14

”Raha ei oo mulla pääasia, mutta epäselväks vähän jäi, että paljonkohan siitä vois oikeesti saaha rahaa? Kaukaisia asioita kuitenkin vielä tässä vaiheessa.” (H6)

Kokemusasiantuntijat eivät lähtökohtaisesti osallistuneet koulutukseen rahan ja palkkioiden takia, vaan enemmänkin muista lähtökohdista, kuten auttamisen halusta ja siitä, että saivat kokea kuuluvansa yhteiskuntaan ja mahdollisesti kehittää yhteiskunnan palveluja. Otteessa kokemusasiantuntija kertoo, ettei tiedä paljonko kokemusasiantuntijana mahdollisesti voisi saada rahaa. Pienissä tarinoissaan kokemusasiantuntijoita mietitytti kokemusasiantuntijoiden palkkiot ja niiden määrittely. Suomessa ei ole yhtenäistä käsitystä, mitä kokemusasiantuntijoille tulisi maksaa. Palkkioiden määrittelyyn tarvittaisiin joustavia käytäntöjä työllistymisen ja toiminnan kehittämiseksi

laajempaa kokonaisuutena. (Hirschovits-Gerz ym. 2019, 48.) Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneitä myös mietitytti, vaikuttaako palkkiot heidät saamiinsa Kelan tukiin, jolloin palkkioista olisi heille enemmän haittaa kuin hyötyä.

5.2.2 Pieniä tarinoita voimavarojen riittämättömyydestä ja pelon tunteista

Lähes kaikkien kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneiden pienissä tarinoissa oli paikannettavissa pohdintoja omien voimavarojen riittävydestä; milloin kokemusasiantuntija on riittävän vahva oman kokemuksensa ja menneisyytensä kanssa, jotta voi jakaa kokemustaan ulkopuolisille. Alla kokemusasiantuntija kertoo omasta riittämättömyyden kokemuksesta:

Ote 15

*”oonko mä oikeesti niin kuntoutunut, että voisin auttaa jotakin toista. Riitänkö mä tällaisena?”
(H6)*

Kokemusasiantuntijoiden pienissä tarinoissa nousi esiin pohdinnat siitä, milloin kokemusasiantuntija tietää olevansa valmis auttamaan toisia ihmisiä. Myös Jankko (2008, 103) on sitä mieltä, että kokemusasiantuntijan on oltava kuntoutumisensa kanssa tasapainossa, jotta hän kykenee auttamistyöhön. Useimmat kokemusasiantuntijat olivat sitä mieltä, että jos ei ole omia asioitaan käynyt läpi, ja ei ole oman historiansa kanssa tehnyt sovintoa, niin ei voi silloin myöskään auttaa ketään muuta. Oteessa kokemusasiantuntija miettii, onko hän riittävästi toipunut omasta kokemuksestaan ja riittääkö hän kokemusasiantuntijaksi sellaisena kuin hän on.

Kokemusasiantuntijoilla ilmeni myös muunlaisia pelkoja kokemusasiantuntijoiden työstä, kuten alla olevassa oteessa kokemusasiantuntija mainitsee:

Ote 16

”Mun erityispelko on se, että miten mun mieli kestää sen, jos ihmisten ongelmat on mun koko elämä” (H6)

Pienistä tarinoista nousi esiin, että yksi kokemusasiantuntijoiden pelkotoiloista oli huoli siitä, että kykenevätkö he käsittelemään muiden ihmisten ongelmia ammattimaisella otteella ja siten, että heidän oma mielenterveytensä ei horju, eikä toisten ihmisten ongelmia jää pohtimaan liikaa. Otteessa kokemusasiantuntija kertoo omista peloistaan ja pohtii omaa jaksamistaan kokemusasiantuntijana.

5.3.3 Pieni tarina yhteiskehittämisestä

Jokaisen kokemusasiantuntijan pienistä tarinoista oli paikannettavissa kiinnostus yhteiskehittämiseen ja sitä kautta halu vaikuttaa yhteiskuntaan. Kokemusasiantuntijat kokivat, että heidän asiantuntijuuttaan tarvitaan yhteiskehittämisessä. Kokemusasiantuntijat näkivät itsensä myös tarpeelliseksi sosiaalityössä, kuten alla oleva ote tekee näkyväksi:

Ote 17

”Kokemusasiantuntija ammattilaisen parina ois sosiaalipalveluissa ja semmosissa just hyvä. Se [kokemusasiantuntija] antaa ihan toisenlaisen näkökulman asiaan, jos joku on käynyt sen rumban läpi ja vielä selvinnyt siitä. Ja sit se ammattilainen tietäis sen teorian.” (H3)

Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneet näkivät ammattilaisen kanssa työskentelyn tärkeäksi, koska silloin kokemusasiantuntija ja ammattilaisen tieto täydentäisivät toisiaan. Otteessa kokemusasiantuntija tuo esiin kokemusasiantuntijan ja ammattilaisen yhteistyön tärkeyden sosiaalityössä. Kokemusasiantuntija kertoo, kuinka kokemusasiantuntijan näkemys tuo erilaisen näkökulman, kun on itse kokenut saman asian ja selvinnyt siitä.

Ote 18

”Yhteiskehittäminen on varmaan haaste sosiaalialan henkilökunnalle, että kuinka sä teet töitä sellaisen kanssa, joka on ollu vaikka sun asiakas.” (H8)

Kokemusasiantuntijat nostavat esiin pienissä tarinoissa sosiaalialan ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden yhteistyöhön liittyviä haasteista ja ennakkoluuloja yhteistyön toimimisesta ammattilaisten ja kokemusasiantuntijan välillä. Otteessa kokemusasiantuntija näkee haasteena

yhteistyön silloin, kun kokemusasiantuntija on sosiaalityöntekijän entinen asiakas ja miettii, kuinka heidän yhteistyönsä tulisi sujumaan.

Kokemusasiantuntijoiden pienissä tarinoissa kokemusasiantuntijat kertovat halustaan vaikuttaa asioihin, kuten seuraavassa otteessa kokemusasiantuntija kertoo:

Ote 19

”Kelan tulis ottaa jokaiseen omaan kuntoutuskurssiin kokemusasiantuntijoita suunnittelemaan ja toteuttamaan. Ja kaikki muutkin, jotka toimii ennaltaehkäisevän työn parissa. Mä voisin nähdä itseni sellaista luentoa pitämässä.” (H8)

Kokemusasiantuntijat kertovat pienissä tarinoissaan halusta olla kehittämässä ja suunnittelemassa sosiaali -ja terveystalvelujärjestelmän toimintaan. Otteessa kokemusasiantuntija kertoo, kuinka tärkeänä hän näkee kokemusasiantuntijuuden Kelan tarjoamien kuntoutuskurssien suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. Kokemusasiantuntija voisi tuoda kuntoutuskursseilla hiljaista tietoaan muun muassa toipumisesta. Lisäksi kokemusasiantuntija paikantaa kokemusasiantuntijuuden ennaltaehkäiseväksi työksi. Hän voisi käydä kouluttamassa asiantuntijoita ja ammattilaisia ”Mä voisin nähdä itseni sellaista luentoa pitämässä”.

Kokemusasiantuntijat toivat esiin pienissä tarinoissaan toiveen siitä, että kokemusasiantuntijuus kehittyisi tulevaisuudessa siten, että he voisivat olla mukana kehittämässä sosiaalialan palvelujärjestelmää, kuten alla oleva ote tekee näkyväksi:

Ote 20

”Mun mielestä ois hyvä kun otettais oikeesti tulevaisuudessa kokemusasiantuntija mukaan yhteiskehittämiseen ja suunnittelemaan sosiaalipalveluja. Minusta sillä ois merkitystä koko tälle maalle ja mä ainakin oisin heti mukana.” (H3)

Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneet kertoivat, kuinka he toivovat tulevaisuudessa pääsevänsä mukaan vaikuttamaan ja kehittämään sosiaali- ja terveystalveluita. Otteessa kokemusasiantuntija tuo

esille kokemusasiantuntijuuden merkityksellisyyttä osana yhteiskehittämistä ja sosiaalipalveluja. Hän näkee, että tulevaisuudessa kokemusasiantuntijoiden kokemuksesta voisi olla hyötyä koko yhteiskunnalle, jos kokemusasiantuntijat otettaisiin mukaan yhteiskehittämiseen ja suunnitteluun. Kokemusasiantuntija tuo esiin oman valmiutensa lähteenä kehittämään ja suunnittelemaan yhdessä sosiaalipalveluja.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, mitä merkitystä kokemusasiantuntijakoulutuksesta oli koulutettaville henkilöille. Lähdin tekemään tutkimusta kokemusasiantuntijoista, jotka olivat juuri käyneet kokemusasiantuntijakoulutuksen. Etsin haastattelujen avulla vastauksia tutkimuskysymyksiin; mitä merkitystä koulutuksella on kokemusasiantuntijoille sekä millaisia valmiuksia koulutus heille antaa? Tutkielmani tarkoituksena oli antaa ääni kokemusasiantuntijoille. Lisäksi koin merkitykselliseksi tutkia ylipäänsä kokemusasiantuntijuutta, jotta sen tunnettavuus kasvaisi ja siitä saataisiin uusia mahdollisuuksia sosiaalityöhön. Tutkielmassani pohdin myös hiljaisen tiedon roolia ja merkitystä kokemusasiantuntijuudessa ja sosiaalityössä.

Jokaisen tutkielmaani osallistuneen matka kokemusasiantuntijaksi oli erilainen ja jokainen heistä osallistui koulutukseen eri lähtökohdista. Jokaisen kokemusasiantuntijan kertomuksista oli paikannettavissa pieniä tarinoita, joissa he kertoivat kokemusasiantuntijakoulutuksesta positiivisena merkityksenä ja negatiivisena kokemuksena sekä kokemusasiantuntijuudesta yhteiskehittämisenä. Kokemusasiantuntijakoulutuksessa olleet kokemusasiantuntijat kertoivat pienissä tarinoissaan halustaan auttaa, voimaantumisen, eheytyksen ja osallisuuden kokemisen lisääntymisestä kokemusasiantuntijakoulutuksen jälkeen. Myös vertaistuen merkityksen kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistujat nostivat voimannuttavaksi. Koulutuksessa kokemusasiantuntijat rohkaistuivat ja heidän usko omaan itseensä ja omiin kykyihinsä kasvoi. Myös oman tarinan kirjoittaminen ja kertominen nousivat kokemusasiantuntijoille merkitykselliseksi. Niiden avulla kokemusasiantuntijat tarkastelivat elämäänsä eri suunnasta ja samalla saivat uudenlaisia näkökulmia elämäänsä. Uudet näkökulmat auttoivat kokemusasiantuntijaa ymmärtämään omaa historiaansa ja jättämään taakseen ongelmalähtöisen tarkastelutavan. Pienissä tarinoissa nousi esiin myös kokemusasiantuntijakoulutukseen liittyviä negatiivisia asioita ja haasteita. Osa kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuvista koki, etteivät he saaneet riittävästi valmiuksia ja tietoa esimerkiksi palkkion saamisesta ja työnsaanti mahdollisuuksista. Myös yhteiskehittäminen nousi vahvasti esiin lähes jokaisen kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneeltä kokemusasiantuntijalta. Kokemusasiantuntijakoulutuksen myötä kokemusasiantuntijoille heräsi halu sosiaali- ja terveystalveluiden yhteiskehittämiseen ja yhteiskunnan palvelurakenteeseen

vaikuttamiseen. Kokemusasiantuntijat kokivat, että heillä olisi paljon hiljaista tietoa annettavana sosiaalityöntekijöille ja muille ammattilaisille.

Osallisuus

Kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousi esiin osallisuus vahvasti merkityksellisenä kokemuksena. Kokemusasiantuntijoiden mielestä osallisuus tarkoittaa sitä, että ollaan osa jotakin, kuulutaan johonkin. Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneet kokivat, että ryhmään kuulumisen toi heille yhteenkuuluvuuden tunnetta toisten kokemusasiantuntijoiden kanssa. Ryhmä koettiin turvalliseksi yhteisöksi, jossa uskaltautui kertomaan omia kokemuksiaan. Myös Hirschovits-Gerz ym. (2019) toivat esiin tutkimuksessaan, että kokemusasiantuntijatoiminta on yksi osallisuuden muoto ja kokemusasiantuntijatoiminnassa oleellista on tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä saada vaikutus- mahdollisuuksia asioihin. Heidän tutkimuksensa toi esiin, että kokemusasiantuntijatoiminta vahvistaa osallistujien luottamusta itseensä, ympäristöön ja lisää valmiuksia toimijuuteen. Parhaimmillaan kokemusasiantuntijakoulutus tuo yhteenkuuluvuuden tunteen sekä samaistumisen muihin koulutettaviin, vertaisiin. (Hirschovits-Gerz ym. 2019, 46.)

Voimaantuminen ja merkityksellisyys

Tutkielmassani nousi esiin myös voimaantumisen ja eheytyksen kokemukset kokemusasiantuntijakoulutuksen jälkeen. Pienistä tarinoista korostui, että kokemusasiantuntijakoulutus lisäsi kokemusasiantuntijoiden itsetuntoa ja itsevarmuutta. Orasen (2008) mukaan on merkityksellistä, kun ihmisellä on vaikutusmahdollisuus hänen omiin asioihinsa sekä kuulluksi tuleminen, tuo voimaantumisen kokemuksia. Kokemusasiantuntijoiden pienet tarinat kertoivat kokemusasiantuntijakoulutuksen lisänneen kokemusasiantuntijoiden kasvua kohti kokemusasiantuntijuutta ja voimaantumista omassa selviytymisprosessissaan. Myös Kolehmainen (2015) tutkimus vahvistaa, että kokemusasiantuntijuus vaikuttaa positiivisesti kokemusasiantuntijan itsensä elämään, itsetuntoon sekä identiteettiin. Pienissä tarinoissa tuli esille, että kokemusasiantuntijakoulutus on erityisen merkityksellinen osallistujille. Samoin Ropponen (2011) että Torro (2016) toteavat, että kokemusasiantuntijana työskenteleminen toi merkitystä ja arvokkuudentunnetta yksilöiden elämään. Kokemusasiantuntijuuden kautta he saivat luotua tärkeitä verkostoja ja uusia ystäviä. Näin ollen elämän koettiin olevan merkityksellistä.

Oma tarina

Pienistä tarinoista nousi esiin kokemusasiantuntijakoulutuksen merkityksellisyys oman tarinan kertomisen kautta. Oman tarinan kertominen oli kokemusasiantuntijoille merkityksellinen työkalu, joiden avulla kokemusasiantuntijat jakavat omia kokemuksiaan toipumisesta ja niihin vaikuttaneista seikoista. Heikkisen (2007) mukaan oma tarina on tapa jakaa omaa identiteettiään ja miettiä käsitystä itsestään. Sen avulla voidaan myös levittää tietoa ja laittaa omakohtainen kokemus esille. Kertoja kuulee näin oman tarinansa kaiutettuna, joka on merkityksellinen kuulluksi tulemisen kokemus. (Seikkula & Arnkil 2014, 105.) Kokemusasiantuntijoiden pienistä kertomuksista nousi esiin se, kun kokemusasiantuntija kertoi oman tarinansa, hän tarkasteli elämäänsä eri suunnasta ja samalla hän sai uudenlaisia näkökulmia siihen. Kun kokemusasiantuntija näki oman tarinansa uudelleen valossa, auttoi se häntä pääsemään pois ongelmalähtöisestä ajattelusta kohti valoisampaa ajattelua. Tämä auttoi kokemusasiantuntijaa rakentamaan ymmärrystä oman elämän historiasta ja jättämään taakse ongelmalähtöisen tarkastelutavan.

Rauhalan (1995) mukaan kokemusasiantuntijan oman tarinan kertominen perustuu rakentavalle ymmärtämiselle. Tällöin kertomuksessa tapahtuu omiin kokemuksiin pohjautuvaa pohdintaa. Tällöin kokemusasiantuntija pystyy tarkastelemaan kokemuksiaan reflektoiden ja objektiivisesti. (Rauhala 1995, 114-119.) Oman tarinan kertominen nähtiin tärkeimmäksi työkaluksi kokemusasiantuntijakoulutuksessa. Moni koki oman tarinan kirjoittamisen eheyttäväksi prosessiksi ja siten ymmärtävänsä itseään paremmin. Tarinan esittäminen oli usein oman mukavuusalueen ulkopuolelle menemistä, mutta samalla luottamus omiin kykyihin vahvistui ja siitä sai onnistumisen kokemuksia sekä itsetunto kasvoi. Moni kokemusasiantuntija totesi, ettei olisi pystynyt toimimaan kokemusasiantuntijan tehtävissä ilman koulutuksesta saatua tietoa ja taitoa.

Myös Lempinen (2015) ja Jankko (2008) ovat sitä mieltä, että kokemustiedon jakaminen ja kuuleminen ovat kuntoutujille merkityksellisiä. Perttulan (2006) mukaan oma tarina kirjoitetaan reflektoiden omien tapahtumien henkilökohtaisia merkityksiä. Näin voidaan ulkoistaa ja jakaa niihin liittyvää laaja-alaista ymmärrystä kokemusasiantuntijana toimimalla kokemuksiin jakaen. Henkisen toiminnan taso ja sen saavuttaminen on tärkeää kokemusasiantuntijuuden kehittymiselle. Tason saavuttaminen voi tuoda mukanaan oman tilanteen aktiivisemmän ymmärtämisen ja mahdollisuuden etäännyttämiseen tai parhaimmillaan irtautumiseen oman elämäntilanteen konkreettisuudesta. Tällöin on saavutettu kokemusasiantuntijan tiedon ja uskon alue. Kokemusasiantuntijan on mahdollista

tarkastella mielessään menneisyyttä, arvioida nykytilannetta aiempien kokemusten valossa ja myös ennakoida tulevaa (Perttula 2006, 122).

Hiljainen tieto

Kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousi esiin hiljaisen tiedon merkitys. Kokemusasiantuntijat kokivat kunnioitusta ja ymmärrystä toisiaan kohtaan. He näkivät, että jokaisella kokemusasiantuntijalla on henkilökohtaista hiljaista tietoa omasta kokemuksestaan ja siitä toipumisesta. Toomin (2008, 37) mukaan henkilökohtaisen kokemuksen myötä voi kartuttaa hiljaista tietoa. Hiljainen tieto on Polanyin mukaan ihmisissä vaikuttavaa tietoa, jota ei kuitenkaan pystytä ilmaisemaan tai muotoilemaan, se on formuloimatonta tietoa. Hiljainen tieto nähdään tiedon toisena lajina eikä sitä voida käsitellä samoin kuin eksplisiittistä tietoa. Näin ollen hiljaisen tiedon avulla pystyy tietämään, milloin eksplisiittinen tieto on totta. Hiljainen tieto on siis kaikkea sitä, mitä ei voida verbaalisesti kuvata. (Koivunen 1997, 77-78). Kokemusasiantuntijat nostivat oman hiljaisen tiedon yhtä merkitykselliseksi kuin asiantuntijatiedon.

Kokemusasiantuntijoiden tuottaman hiljaisen tiedon avulla voidaan tuoda näkyväksi kokemuksen kautta saatua tietoa. Sorosen (2016) mukaan kokemusasiantuntijoiden kokemuksen voi tulkita reflektiota sisältäväksi prosessiksi, jossa reflektoidaan tapahtuman tuottamaa tunnereaktiota ja työestetään se verbaalisesti kuvattavaksi kokemukseksi. Näin yhdistyy kokemusasiantuntijuudessa kokemustieto, arkitieto ja hiljainen tieto. (Soronen, 2016, 90). Myös sosiaalityössä kokemusasiantuntijoita ja heidän tuottamaa tietoa voitaisiin hyödyntää paremmin. Pienissä tarinoissa kokemusasiantuntijat kertoivat, että heillä on paljon hiljaista tietoa annettavana yhteiskunnalle, josta he kokivat olevan apua suunniteltaessa tai kehitettäessä sosiaalipalveluja. Kokemusasiantuntijat voisivat tuoda ammattilaisille hiljaista tietoa asiasta, josta heillä on omakohtaista kokemusta.

Sosiaalityön keskiössä on toisen ihmisen kuuleminen ja ymmärtäminen. Pelkkä teoreettinen tieto ei riitä rakentamaan kuvaa asiakkaan tilanteesta. Granfeltin (1993) mukaan teoreettinen tieto mahdollistaa ilmiöiden ja prosessien ymmärtämisen, mutta sen lisäksi tarvitaan intuitioita ja hiljaista tietoa. Sosiaalityöntekijä ymmärtää asiakastaan omien työstettyjen kokemustensa kautta, mikä mahdollistaa kokemusten käytön toisen ihmisen ymmärtämisen välineenä. Ellei asiakkaalle tule ymmärtämisen kokemusta, hänellä ei ole tilaa uudelle toivolle, joka on muutokselle välttämätön ehto.

(Granfelt 1993, 212). Sosiaalityöllä on usein tärkeä rooli, silloin kun ihmisen omat voimat eivät riitä tai elämässä on kriisejä. Monesti sosiaalityön asiakkaat ovat myös niitä, jotka ovat kaikista heikoimmassa asemassa yhteiskunnassa. Sosiaalityön tarkoitus on tehdä itsensä tarpeettomaksi eikä pyrkiä lisäämään sosiaalipalveluiden tarvetta. Sosiaalityön kehittämisellä, uusilla käytännöillä ja toimintamalleilla vahvistetaan sosiaalityön tarkoitusta. Sosiaalityössä kokemusasiantuntijuutta ei ole vielä paljoa tutkittu ja siksi mielestäni on tärkeää tuoda kokemusasiantuntijoille näkyvyyttä sosiaalityössä. Tämä voisi olla yksi tapa edistää asiakkaiden osallisuutta ja vaikuttamista palveluiden suunniteluun ja kehittämiseen.

Tutkielmani analyysin perusteella voin todeta, että kokemusasiantuntijuus tarjoaa hyvän lisän sosiaalityön ammattilaiselle asiakkaiden parissa. Olen entistä vahvemmin sitä mieltä, että tämänlaiselle yhteistyölle on tarvetta meillä Suomessa ja miksei muuallakin. Mielestäni sosiaalityötä täytyy kehittää kokonaisvaltaisesti ja kokemusasiantuntijoiden hiljaista tietoa täytyy saada paremmin näkyväksi ja tunnistetuksi. Sosiaalityössä kokemusasiantuntijoilta saadaan kentältä hiljaista tietoa, jonka avulla voidaan sosiaalityön palveluita kehittää ja tehdä yhteiskunnallista muutostyötä. Tärkeää olisi ottaa kokemusasiantuntijoita vaikuttamaan yhteisisissä asioissa ja tutkia sen merkitystä palvelujärjestelmässä sekä ottaa heitä mukaan kenttätöihin sosiaalityöntekijän työpariksi. Koin myös itsessäni heräävän vaikuttamisen mahdollisuuden ja hiljaisen tiedon, koska monesti politiikassa ja päättäjien tuoleilla on ihmisiä, joilla ei ole käytännön kokemusta asioista. Minulla on omaa hiljaista tietoa ja kokemusta sosiaalityöstä sekä sen kipukohdista ja minulla olisi paljon annettavaa sosiaalityön kehittämisessä ja yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa.

Yhteiskehittäminen

Kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneiden kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista nousi esiin halu lähteä mukaan yhteiskehittämiseen. Sorosen (2016) tutkimuksen mukaan toiminnan edellyttämien taitojen kehittyessä syntyy kokemusasiantuntijoilla kiinnostus ja halu osallistua palvelujärjestelmien kehittämiseen ja laajempaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Tämä tuli näkyväksi myös tutkielmassani. Jokainen kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuva halusi vaikuttaa tulevaisuudessa yhteiskunnallisissa asioissa ja näki yhteiskehittämisen sosiaalityössä tarpeelliseksi. Hirschovits-Gerz ym. (2019) mielestä yhteiskehittämistä katsotaan laajasta näkökulmasta. Siinä tasa-arvoisessa vuorovaikutus suhteessa on kaikki asiakkaista ammattilaisiin ja aina johtoryhmään saakka. Yhteiskehittämisen tavoite on kehittää palveluita ja saada siihen mukaan

asiakkailta peräisin olevaa kokemustietoa sekä ammatti-ihmisten työkokemus ja tietotaito. (Hirschovits-Gerz ym. 2019, 41). Myös Ropposen (2011) mukaan kokemusasiantuntijatoiminta on hyvä asia palveluiden kehittämisen näkökulmasta: Tänä päivänä kokemusasiantuntijoita tulisi nykyistä enemmän hyödyntää kehittämistyössä. (Ropponen 2011). Tutkielmani mukaan kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneillä kokemusasiantuntijoilla oli halu päästä vaikuttamaan ja tuomaan tietoa yhteiskunnallisesti. Torro (2016) näki kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten yhteistyön lisäävän potilaiden tarpeiden esilletuloa. Meidän palvelujärjestelmämme kaipaa uudistusta, vaikka Sote-uudistus kaatuikin keväällä 2019. Jotta saisimme palvelujärjestelmästäimme saavutettavia ja toimivia, täytyisi toiminnan perustua asiakaslähtöisempään toimintamalliin. Mielestäni yksi keino lisätä asiakaslähtöisempää palvelujärjestelmää on ottaa kokemusasiantuntijoita mukaan kehittämistoimintaan ja varsinaiseen sosiaalityöhön ammattilaisen rinnalle. Kokemusasiantuntijoilla on paljon annettavaa sosiaalityölle; heillä on hiljaista tietoa, omakohtaista kokemusta ja näkemystä asioista, joita sosiaalityössä tarvitaan.

Haasteet

Kokemusasiantuntijat nostivat negatiivisena kokemuksena palkkausasiat ja työnsaannin. Haasteina nähtiin olevan tulevaisuudessa työskentely. Tarinoissaan kokemusasiantuntijat toivat esiin, että usealle heistä oli epäselvää missä kokemusasiantuntijaa tarvitaan ja kuka heille maksaa palkan, kuinka palkkio haetaan ja mistä he voisivat kysyä töitä. Saman havainnon teki myös Kolehmainen (2015) tutkimuksessaan, jossa hän näkee kokemusasiantuntijoiden toimintakentän ja palkkauksen keskeisenä kehityskohtana. Kuten myös Komppa ja Kupiainen (2011) ottavat esille, että kokemusasiantuntijoiden roolia tulisi lisätä sekä kehittää ja saada luottamus toimimaan työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden välillä. Kokemusasiantuntijan työ nähtiin vaativaksi, joka herätti kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneet miettimään omia voimavarojaan. Monia heitä pohditutti myös, että mistä he voisivat saada työnohjausta ja kenelle he voisivat purkaa kokemuksiaan.

Tutkimuksen luotettavuus

Oman roolini tutkijana koin mielenkiintoiseksi, mutta kaksijakoiseksi. Minulla on aiempaa kokemusta työskentelystä kokemusasiantuntijoiden kanssa työparina ryhmässä sekä asiakaskäynteillä. En siis voi väittää, että aihe olisi minulle uusi tai tuntematon. Aiempi tietämys ja

ennakkokäsitykset eivät kuitenkaan saisi vaikuttaa tutkittavaan ilmiöön tutkielman tekemisessä. Koin aluksi haasteelliseksi oman rooliini, sillä aiempi tieto ja kiinnostus loivat tiettyjä oletuksia ennen tutkimusta. Minun oli myös vaikea kokea itseni tutkijaksi ja ulkoistaa omat ajatukseni tutkimuksesta. Olen tietoisesti käyttänyt analyysissa ilmaisua, jossa kokemusasiantuntijat kertovat kokevansa. Näin yritin välttää väärinkäsityksiä ja antaa painoarvon kokemusasiantuntijoiden kertomalle kokemukselle. Tutkijana en pysty kokemaan toisen ihmisen kokemuksia, ainoastaan kuvata niitä ja tulkita kokemuksia tuoden esiin perusteet, joilla olen päätenyt tiettyyn tulkintaan. Koin positiivisena ja innostavana tutkia kokemusta kokemusasiantuntijoiden pienten tarinoiden kautta. Sain kokemusasiantuntijoiden pienistä tarinoista juuri sitä tietoa, mitä hain, joten mielestäni valintani oli oikea. Itselleni kokemuksen tutkiminen oli uusi asia ja mielenkiintoinen oppimisprosessi sekä koin kiinnostavana tutkia ihmisten kokemuksia.

Koin tärkeäksi pohtia ja käsitellä tutkimuseettisiä kysymyksiä koko tutkimusprosessin aikana. Koko tutkimuksen ajan olen kokenut tärkeäksi pohtia ja käsitellä luotettavuuden kysymyksiä. Kun tehdään laadullista tutkimusta, on tutkija itse tutkimuksensa tärkeimpiä tutkimusvälineitä. (Eskolan & Suoranta 2008, 210.) Tutkimusraportissa olen pyrkinyt avoimesti ja yksityiskohtaisesti kuvaamaan tekemiäni valintoja ja niihin liittyviä prosesseja. Olen avoimesti pohtinut omaa rooliani tutkijana ja tuonut pohdintojani esille. Tutkimuksen reliabeeliuteen vaikuttaa siis tutkijan menettelytapa ja kuinka luotettava on tutkijan analyysi aineistosta. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 189.) Olen pyrkinyt mahdollisimman tarkasti tuomaan esille haastattelutilanteet ja koko kokemusasiantuntijakoulutusprosessin alusta saakka. Olen kertonut, kuinka kokemusasiantuntijakoulutukseen valikoitui osallistujat ja millä perusteilla heistä tuli tutkielmani osallistujia. Kerron tarkasti, kuinka olen tehnyt analyysin ja kuinka olen tullut johtopäätöksiin. Koska tutkin kokemusasiantuntijakoulutuksen merkitystä kokemusasiantuntijoille, oli minusta hyvä tehdä haastattelut heti koulutuksen jälkeen, kun asiat olivat vielä koulutettavien tuoreessa muistissa. Koin myös hyvänä, että kokemusasiantuntijat valikoitiin kokemusasiantuntijakoulutukseen siten, että he olivat jo käsitelleet oman prosessinsa ja toipumisensa. Tämä vaikutti siihen, että he pystyivät avoimesti kertomaan omasta selviytymisestään. Näin ollen koin saavani erityistä tietoa kokemusasiantuntijoilta haastattelumetodiikalla. Aineiston keruun olosuhteista tulee kertoa tarkasti ja totuudenmukaisesti. Tuloksia voidaan pitää reliabeleina, mikäli kaksi arvioijaa tulee samaan tulokseen. (Hirsijärvi ym. 2014, 216-217.) Kvantitatiivisiin tutkimuksiin verrattuna on kvalitatiivinen tutkimus huomattavasti henkilökohtaisempi ja siinä tutkimuksen luotettavuus riippuu myös tutkijasta itsestään. Laadullinen tutkimus koostuu neljästä luotettavuuden kriteeristä: uskottavuudesta,

siirrettävyydestä, varmuudesta sekä vahvistuvuudesta. Uskottavuus tarkoittaa sitä, että tutkijan muodostamat näkemykset ovat samat kuin tutkittavien ymmärrys. Siirrettävyyden mukaan tutkimustulokset voidaan yleistää. Tutkimuksen varmuutta lisätään siten, että tutkimuksen tekijän ennako-oletus tuodaan esille. Vahvistuvuudella viitataan siihen, että myös toisista tutkimuksista löytyy tukea tutkimukselle. (Eskola & Suoranta 2008, 210–212).

Hirsjärven & Hurmeen (2001) mukaan on tärkeää saada tutkimuksen tulokset osoittamaan mahdollisimman kauas tutkittavien maailmaa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus riippuu myös siitä, onko koko aineisto huomioitu ja litteroitu hyvin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 189). Tutkimuksen luotettavuutta voi siis heikentää myös aineiston hankinta. Tässä tutkimuksessa aineiston hankinta koostuu kahdeksasta kokemusasiantuntijan haastattelusta, joka oli rikas ja kattava. Toiseksi viimeisen haastattelun kohdalla tapahtui saturaatio eli haastattelut alkoivat toistamaan itseään eikä aineistosta noussut enää uutta tietoa.

Objektiivisuus on yksi laadullisen tutkimuksen tunnistettuja haasteita. On mahdollista, että laadullisessa tutkimusmenetelmässä erinäiset tutkijan omat taustatekijät, kuten poliittinen suuntautuneisuus, ikä, sukupuoli tai uskonnollinen vakaumus voivat vaikuttaa tutkijan tulkintaan haastateltavien kertomuksissa, vaikka pyrkimyksenä olisi havaintojen puolueeton ja luotettava ymmärtäminen. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136.) En siis voi väittää, että tutkimukseni kuvaa puhtaasti kokemusasiantuntijoiden kertomaa, vaan minun omaa tulkintaani niistä asioista, joita kokemusasiantuntijat toivat esille. Minun omat käsitykseni kokemusasiantuntijuudesta ja hiljaisesta tiedosta ovat mahdollisesti vaikuttaneet ajatteluuni. Olen kuitenkin pyrkinyt kertomaan avoimesti oman roolini ja sen vaikutukset tutkimukseen. Jätän tutkimuksen luotettavuuden kokemusasiantuntijoiden ja lukijoiden arvioitavaksi.

Tutkijan tulee hoitaa kaikki kolme velvollisuutta tutkimusprosessissa, joita on kolme: *”tuottaa luotettavaa tietoa maailmasta, ylläpitää tieteellistä julkisuutta ja velvollisuus kunnioittaa tutkittavien oikeuksia.”* Tutkijan rooliin liittyy tutkittavan kunnioittaminen ja eettisyys, mutta ne eivät saa haitata tutkimuksen julkisuutta tai tutkimuksen tulosta. (Mäkelä 2005.) Olen omassa tutkimusprosessissa hoitanut kaikki nämä kolme velvollisuutta niin hyvin kuin olen pystynyt. Olen pyrkinyt tuottamaan luotettavaa tietoa, pitänyt yllä tieteellistä julkisuutta ja kunnioittanut tutkittavien oikeuksia.

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessani jäin miettimään sitä, olisiko tutkielmani tulos ollut erilainen, jos tutkielma ja haastattelut olisi tehty myöhemmin kokemusasiantuntijakoulutuksen päättymisestä. Jos haastattelu olisi tehty vaikkapa vuosi kokemusasiantuntijakoulutuksen päättymisen jälkeen, niin olisiko kokemusasiantuntijakoulutus ollut yhtä merkityksellinen? Tai jos tutkielma ja haastattelut olisi tehty kolmen vuoden päästä kokemusasiantuntijakoulutuksesta, olisiko kokemusasiantuntija edes muistanut saaneensa koko koulutusta?

Jatkotutkimusideat

Mielestäni kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuvien kokemusten tutkiminen on tärkeää ja se tarvitsee lisää tutkimusta. Tutkielmani on yksi avaus tähän tunnistamaani tarpeeseen. Olen Kolehmaisena (2015) kanssa samaa mieltä, että kokemusasiantuntijakoulutusta tulisi edelleen kehittää ja luoda siitä yhtenäinen valtakunnallinen käytäntö. Tutkielmani aikana inspiroiduin kokemusasiantuntijan roolista ja sen merkittävydestä sosiaalityössä ammattilaisten rinnalla. Aihetta olisi hyvä vielä tarkastella lisää niin sosiaalityöntekijöiden kuin kokemusasiantuntijoiden näkökulmista. Näin saisimme lisätietoa siitä, miten kokemusasiantuntijatoiminta vaikuttaa sosiaalityössä. Miltä kokemusasiantuntijatoiminta tai kehittämistoiminta näyttävät asiakkaan tai työntekijän näkökulmasta. Millaista merkitystä kokemusasiantuntijoilla silloin olisi ja millaisia merkityksellisiä asioita sieltä nousisi esiin? Olisiko asiakas kokenut hyötyvänsä tilanteesta, jos hänen asioistaan olisi ollutkin pohtimassa sosiaalityöntekijä ja sen alan kokemusasiantuntija? Olisiko kokemusasiantuntija tuonut jotakin lisäarvoa tilanteeseen ja mahdollisesti asiakkaan elämään jatkossa?

Myös kokemusasiantuntijoiden roolia yhteiskehittämisessä olisi hyvä tarkastella ja tutkia lisää. Olisi hyvä tutkia alueellisesti tai valtakunnallisesti yhteiskehittämistä ilmiönä ja kuinka kokemusasiantuntijoiden rooli näyttäytyy yhteiskehittämisessä. Onko kokemusasiantuntijan roolilla vaikuttavuutta?

Lopuksi

Kokemusasiantuntijat, joita tutkielmassani teemahaastattelin osallistuivat kokemusasiantuntijakoulutukseen, joka järjestettiin keväällä 2019. Samalla paikkakunnalla kansalaisopisto aloitti syksyllä 2019 samanlaisen koulutuksen saman järjestäjätahon toteuttamana. Olen tyytyväinen siitä, että kokemusasiantuntijakoulutus on saanut jatkumoa ja paikallisen kansalaisopiston kiinnostumaan asiasta. Koulutukselle nähdään selkeästi olevan tarvetta.

Tutkielman tekeminen on ollut työlästä ja välistä haastavaakin työn ohessa iltaisin ja viikonloppuisin. Toisaalta aihe on ollut kiinnostava ja innostava, joten sitä on myös jaksanut työstää. Tämän tutkielman tekeminen on opettanut minulle paljon tutkielman tekoprosessista, ja se on kehittänyt minua kirjoittajana ja tukijana. Prosessi on opettanut kärsivällisyyttä, stressin sietokykyä ja järjestelmällisyyttä, vaikka välillä mukana on ollut ripaus ahdistuneisuutta ja toivottomuutta.

Kirjoittamisen myötä olen kuitenkin oppinut luottamaan itseeni ja kokenut onnistumisen kokemuksia. Olen ollut kiitollinen saadessani tutustua useaan kokemusasiantuntijan tarinaan. Olen oppinut, että jokaisella meillä on oma tarina ja menneisyys, joka on muokannut meidät juuri sellaiseksi kuin olemme. Olen myös ihmisenä oppinut, että ystävät auttavat silloin kun oma ymmärrys ja voimat eivät riitä.

5 Lähteet:

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) (2001) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä; PS-kustannus.

Aho, Sirkku (1990) Oppilaiden moraalikehitystason, sosiaalisen aseman, minäkäsityksen ja kasvatusasenteiden muuttuminen kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:143. Turku: Turun yliopisto.

Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Austin, Elizabeth; Ramakrishnan, Aditi & Hopper, Kim (2014) Embodying Recovery: A Qualitative Study of Peer Work in a Consumer-Run Service Setting. *Community Mental Health Journal*, 50 (8), 897–885.

Bee, Penny; Brooks, Helen; Fraser, Claire & Lovell, Karina (2015) Professional perspectives on service user and carer involvement in mental health care planning; A qualitative study. *International journal of Nursing Studies* 52 (12), 1834-1845.

Beresford, Peter (2002) User Involvement in Research and Evaluation: Liberation or Regulation? *Social Policy and Society* 1(2), 95–105.

Beresford, Peter (2009) Differentiated consumers? A differentiated view from a service user perspective. Teoksessa Richard Simmons, Martin Powell & Ian Greener (toim.) *The consumer in public services. Choice, values and difference*. Bristol, UK: Policy Press, 197–218.

Beresford, Peter & Croft, Suzy (2004) Service Users and Practitioners Reunited: The Key Component for Social Work Reform. *The British Journal of Social Work* 34 (1), 53–68. <http://bjsw.oxfordjournals.org/content/34/1/53.abstract>.

Beresford, Peter & Salo, Markku (2008) Kokemuksen muodonmuutos: Kohti palveluiden käyttäjien omaa tutkimustoimintaa. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto.

Boateng, William (2010) Knowledge management in evidence-based medical practice: Does the patient matter? *Electron J Know Man* 8(3):281-292.

Carr, Summerson E (2010) Enactments of Expertise. *The Annual Review of Anthropology* 39, 17–32.

Cordier, Jean-François (2014) The expert patient: towards a novel definition. *The European respiratory journal* 44 (4), 853-857.

Denzin, Norman K (1997) *Interpretive Ethnography. Ethnographic Practices for the 21st Century*, London: Sage.

Erkkilä, Raija (2009) Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa Timo (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia, 195 – 223.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Falk, Hanna; Kurki, Marjo; Rissanen, Päivi; Kankaanpää Sini & Sinkkonen, Niina (2013) Kuntoutujasta toimijaksi – kokemusasiantuntijaksi. Työpaperi 39/2013. THL.

Gillard, Steve; Edwards, Christine; Gibson, Sarah; Owen, Katherine & Wright, Christine (2013) Introducing peer worker roles into UK mental health service teams: a qualitative analysis of the organisational benefits and challenges. *BMC Health Services Research* 13 (188), 1-13.

Glenton, Claire; Colvin, Christopher; Carlsen, Benedicte; Swartz, Alison; Lewin, Simon; Noyes, Jane & Rashidian, Arash (2013) Barriers and facilitators to the implementation of lay health worker programmes to improve access to maternal and child health: qualitative evidence synthesis. *The Cochrane Database of systematic reviews* 2013 (10).

Granfelt, Riitta (1993) Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa *Monisärmäinen sosiaalityö*. Granfelt, Riitta; Jokiranta, Harri; Karvinen, Synnöve; Matthies, Aila-Leena; Pohjola, Anneli. Sosiaaliturvan keskusliitto: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Granfelt, Riitta (2004) Hetkeksi jaetut maailmat? Kokemuksia vankilasta ja tuetun asumisen yhteisöstä. *Janus* 12 (2), 134-154.

Hakkarainen, Kai & Paavola, Sami (2008) Asiantuntijuuden kehittyminen, hiljainen tieto ja uutta luovat tietokäytännöt. Teoksessa Kajanto, Anneli (toim.); Onnismaa, Jussi. & Toom, Anneli *Hiljainen tieto: Tietämistä, toimimista ja taitavuutta*. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Helsinki: Gummeruksen Kirjapaino Oy, 59-82.

Hasanen, Kirsi & Günther, Kirsi (2018) Tyypittely. Teoksessa Kirsi Hasanen & Kirsi Günther (toim.) Kvalitatiivisen tutkimuksen käsikirja. Moodleverkkokirja. Saatavilla: <https://learning2.uta.fi/mod/book/tool/print/index.php?id=546863>. Luettu 1.9.2019.

Heikkinen, Hannu (2007) Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, Hannu (2010) Narratiivinen tutkimus - Todellisuus kertomuksena, Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. Painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hietala, Outi & Rissanen, Päivi (2015) Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kuntoutussäätiö & Mielenterveyden keskusliitto. Helsinki: Unigrafia oy.

Hirschovits-Gerz, Tanja; Sihvo, Sinikka; Karjalainen, Jarno & Nurmela, Anna (2019) Kokemusasiantuntijuus Suomessa. Selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja -toiminnan käytännöistä. Työpaperi nro 17/2019. Helsinki: THL.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: University Press.

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena (2014) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: University press.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2014) Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

Hollaway, Immy (1997) Basic concepts for qualitative research. Lontoo: Blackwell Science.

Hsu Y.J; Peng W.D; Chen J.H; Lin Y.C; Chang C.S; Chen T; Hu C.Y; Ho P.S; Chen F.L; Lee C.H & Huang H.L. (2015) Evaluating the Effect of a Community-Based Lay Health Advisor Training Curriculum to Address Immigrant Children's Caries Disparities. Caries Research. 49 (2), 147-156.

Hyväri, Susanna & Rissanen, Päivi (2014) Kuntoutujien kokemustutkimuksen menetelmät. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 51, 289–300.

Hyvärinen, Elisa (2009) Mielenterveyskuntoutujasta kokemusasiantuntijaksi –kuvaus mielenterveyden kokemusasiantuntijuuden muodostumisesta. Opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu.

Hyvärinen, Matti (2006) Kerronnallinen tutkimus. http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf Luettu 15.9.2019.

Hänninen Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta universitas Tampere 696. Tampere: Tampereen yliopisto.

Högman, Riikka & Tervo, Sanna-Mari (2015) ”Se oma tarina on hirveen tärkeä, se antaa toivoa sille asiakkaalle” – Tutkimus kokemusasiantuntijatoiminnasta. Palvelumuotoilulla parempia palveluja riskiryhmille -hankkeessa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Isola, Anna-Mari; Kaartinen, Heidi; Leeman, Lars; Lääperi Raija; Schneider Taina; Valtari Salla & Keto-Tokoi; Anna (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 17/2018. Helsinki: THL.

Jankko, Terhi (2008) Mielenterveyden kokemusasiantuntijuuden merkityksiä kuntoutujien ja omaisten ryhmäkeskusteluissa. Me voidaan kertoa, että tämmöisenkin asian kanssa voi elää, että mä oon hullu. Sosiaalityön Pro-gradu tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Juhila, Kirsi (2009) Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä – Michel Foucault’n perintöä tulkitsemassa. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Sosiaalityön tutkimuksen seuran 7. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–66.

Juhila, Kirsi (2018) Teemoittelu. Teoksessa Kirsi Hasanen & Kirsi Günther (toim.) Kvalitatiivisen tutkimuksen käsikirja. Saatavilla: <https://learning2.uta.fi/mod/book/tool/print/index.php?id=546863>. Luettu 1.9.2019.

Karoskoski, Petri (2010) Kokijoista tekijöiksi: kokemusasiantuntijoiden esiinnousu ja vaikutukset. Teoksessa Putkonen, Hanna; Tenhovirta, Katja & Huttunen, Matti (toim.) Kuiskaa kovaa: keskustelua psykiatriasta. Espoo: Prometheus.

Krippendorff, Klaus (2013) Content Analysis. An Introduction to Its Methodology (3rd ed). California, CA: Sage Publications.

Koivunen, Hannele (1997) Hilainen tieto. Helsinki: Otava.

Kolehmainen Anni-Riikka (2015) Kahden maailman välillä tulkkina. Kokemusasiantuntijuus kokemuksena. Kasvatustieteiden Pro-gradu tutkielma. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Komppa, Suvi & Kupiainen, Veera (2017) Kokemuksia päihdetyön kokemusasiantuntijatoiminnasta. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.

Kostiainen, Elisa; Ahonen, Sanna; Verho, Tanja; Rissanen, Päivi & Rotko Tuulia (2014) Kokemukset käyttöön – kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen. Työpaperi 36/2014. Tampere: THL.

Kuntalaki (410/2015)

Kurki, Marjo (2015) Kokemusasiantuntijakoulutuksen suosituksen. Mielen avain -hanke. Rissanen, Päivi; Sinkkonen, Niina; Sohlman, Tia; Kurki, Marjo. Vantaa: Edita.

Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni (2010) Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Kuusisto-Niemi, Sirpa & Kääriäinen, Aino (2005) Hiljaisen tiedon vallasta näkyvän tiedon valtaan – puheen- puheenvuoro tiedon näkyväksi tekemisen. puolesta. Janus 4, 452 - 460.

Kvale, Steinar 1996) InterViews. An introduction to qualitative research interviewing. London: Sage.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laine, Timo (2007) Miten kokemusta voidaan tutkia. Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 28-35.

Laitila, Minna (2010) Asiakkaan osallisuus mielenterveys ja päihdetyössä. Fenomenografinen lähestymistapa. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna (2013) Toimijana ja osallisena – Kokemusasiantuntijana väkivaltatyössä. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. 1. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Larjovuori, Riitta-Liisa; Nuutinen, Sanna; Heikkilä-Tammi, Kirsi & Manka, Marja-Liisa (2012) Asiakkaat kuntapalveluiden kehittäjiksi. Opas tehokkaan osallistumisen työkaluihin. Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu. Tampere: Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos.

Leivo, Mervi; Tamminen, Anna & Vanhanen, Nyky (2008) Kun muistisairaus asettuu taloksi. Teoksessa Hirvilammi, Tuuli & Laatu, Markku (toim.) Toinen vääryyskirja – Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Lempinen, Kaisu (2015) Vertaiskokemusten ja kokemustarinoiden kuulemisen merkityksiä masentuneille ja työuupuneille. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Lund, Pekka (2015) Järjestöjen asema ja merkitys sosiaali- ja terveyshuollon kentässä. Teoksessa Partanen, Airi; Moring, Juha; Bergman, Viveca; Karjalainen, Jouko; Kesänen, Minna; Markkula, Jaana; Marttunen, Mauri; Mustalampi, Saini; Nordling, Esa; Partonen, Timo; Santalahti, Päivi; Solin, Pia; Tuulos, Tytti & Wuorio, Sanna (toim.) Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Miten tästä eteenpäin? Helsinki: THL.

McLaughlin, Hugh (2009) What's in a Name: 'Client', 'Patient', 'Customer', 'Consumer', 'Expert by Experience', 'Service User' – What's Next? *The British Journal of social work*. Vol 39 (6), 1101-1117.

Meriluoto, Taina (2016) Mitä kokemusasiantuntijat edustavat? – Analyysi edustamisen politiikoista osallistamishankkeissa. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Metsämuuronen Jari (2008) Laadullisen tutkimuksen perusteet. *Metadologia-sarja* 4. 3. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.

Metteri, Anna (2004) Hyvinvointivaltion lupaukset ja kohtuuttomat tapaukset. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. Helsinki: Edita.

Moilanen, Pentti. & Rähä, Pekka (2001) Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkelä, Klaus (2005) Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. Työpapereita 4/2005. Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Helsinki: THL.

Mäki-Fränti, Mia (2016) Kokemusasiatuntijuus sosiaaliaseman henkilöstön näkökulmasta - Tutkimus Tampereen Sarviksen sosiaaliasemalla. Pro gradu tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Nikander, Pirjo (2010) Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 432–445.

Niskala, Asta; Kairala, Maarit & Pohjola, Anneli (2017) Asiakkaan aseman muutos. Teoksessa Pohjola, Anneli; Kairala, Maarit; Lyly, Hannu & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Tampere: Vastapaino, 7–9.

Niskala, Asta & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (2015) Kehittäjäasiakastoiminta – Asioihin vaikuttamista kokemusten kautta. Teoksessa Sanna Väyrynen, Kaisa Kostamo-Pääkkö & Pekka Ojaniemi (toim.) Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Tallinna: United Press Global, 131-154.

Omeni, Edward; Barnes, Marian; MacDonald, Dee; Crawford, Mike & Rose, Diane (2014) Service user involvement: impact and participation: a survey of service user and staff perspectives. BMC Health Services Research 14 (491), 1-13.

Oranen, Mikko (2008) Mitä mieltä? Mitä mieltä!: Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Partanen, Airi; Moring, Juha; Bergman Viveca; Karjalainen, Jouko; Kesänen, Minna; Markkula, Jaana; Marttunen, Mauri; Mustalampi, Saini; Nordling, Esa; Partonen, Timo; Santalahti, Päivi; Solin, Pia; Tuulos, Tytti & Wuorio, Sanna (toim.) (2015) Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma (2009-2015) – Miten tästä eteenpäin? Työpaperi 20/2015. Tampere: THL.

Perttula, Juha (2006) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 115–162.

Plescia, Marcus; Groblewski Martha & Chavis LaTonya (2008) A lay health advisor program to promote community capacity and change among change agents. *Health Promotion Practice* 9 (4), 434-439.

Pohjola, Anneli (2017) Sote-uudistus muuttuvan yhteiskuntapolitiikan puristuksessa. *Janus* vol. 25 (2), 171.

Polanyi, Michael (1966) *The tacit dimension*. Garden City, New York: Doubleday & Company.

Puurunen, Piia & Roivainen, Irene (2011) Jane Addams, setlementtityön ja kansalaiskeskeisen sosiaalityön uranuurtaja. Teoksessa Ruuskanen, Petri; Savolainen, Katri; Suonio Mari (toim.). *Toivo sosiaalisessa. Toivoa tuova kulttuuri sosiaalityössä*. EU: UNIpress, 15 – 33.

Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi (2015) Mielenterveysasiakkaan asema portaikkomallin ja Asunto Ensin- mallin asumispoluilla, *Janus* 23 (1), 66-82.

Rask, Linda-Maria (2018) *Terveydenhuollon ammattilaisten ja asiakkaiden näkemyksiä kokemusasiantuntijan vastaanottoiminnasta. Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma. Liikuntatieteellinen tiedekunta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rauhala, Lauri (1995) *Tajunnan itsepuolustus*. Helsinki: Yliopistopaino.

Riessman, Catherine (1993) *Narrative Analyse. Qualitative Research Methods Volume 30*.

Ringstad, Ø. (2014) Understanding through experience: Information, experience and understanding in clinical rehabilitation practice. *Dis Rehab In Multi J36* (12), 978-986.

Rissanen, Päivi (2013) *Kokemusasiantuntijat ja palvelujärjestelmä*. Teoksessa: *Kuntoutujasta toimijaksi-kokemus asiantuntijuudeksi*. Falck, Hanna; Kankaanpää, Sini; Kurki, Marjo; Rissanen, Päivi & Sinkkonen, Niina (Toim.) Helsinki: THL.

Rissanen, Päivi (2015) *Toivoton tapaus? Autoetnografia sairastumisesta ja kuntoutumisesta. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 88/2015*. Väitöskirja. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Rissanen, Päivi; Kurki, Marjo; Peränen, Niina; Harjula, Annukka; Grahn, Kristiina; Kasila, Kirsti; Kettunen, Tanja; Laitila, Minna; Lassila, Antero (2015) *Kokemusasiantuntijuus. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma (2009-2015) - Miten tästä eteenpäin?* Tampere: THL.

Rissanen, Päivi & Puumalainen, Jouni (2016) Kokemuksen kautta osaamiseen: Vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Rissanen, Päivi; Sinkkonen, Niina; Sohlman, Tia; Kurki, Marjo (2015) Kokemusasiantuntijakoulutuksen suosituksen. Mielen avain-hanke. Vantaa: Edita.

Roivainen, Irene (2001) Setlementtityö sosiaalisen työn toteuttajana. Teoksessa yhteisöt hyvinvoinnin tuottajina. Setlementtiliiton julkaisuja 10. Helsinki: Yliopistopaino.

Rolf, Bertill (1995) Profession, tradition och tyst kunskap. Nora: Nya Doxa.

Ropponen, Mervi (2011) Kokemusasiantuntijuus kehittämisen välineenä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian toiminta-alueella. Pro gradu –tutkielma. Filosofinen tiedekunta. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2017) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 46–83.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2009) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Toinen vedos. <https://www.fsd.uta.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>. Luettu 9.9.2019.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Schreier, Margrit (2012) Qualitative content analysis in practice. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik (2014) Open dialogues and Anticipations – Respecting Otherness in the Present Moment. National Institute for Health and Welfare. Helsinki: THL.

Soronen, Kari (2016) Mielenterveyden kokemusasiantuntijat. Fenomenologinen tutkimus toisen asteen kokemuksista. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas (2015) <https://www.innokyla.fi/documents/1533196/39b8870b-2043-4868-b1b6-c49ddf1822ca>. Luettu 14.10.2019.

Särkelä, Antti (1993) Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Täydennyskoulutusjulkaisuja 7.

Tait, Lynda & Lester, Helen (2005) Encouraging user involvement in mental health services. *Advances in Psychiatric Treatment* 11 (3), 168-175.

Thornicroft, Graham & Tansella, Michele (2005) Growing recognition of the importance of service user involvement in mental health service planning and evaluation. *Epidemiologia e Psichiatria Sociale* 14 (1), 1-3.

Toikko, Timo (2005) Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino.

Toikko, Timo (2011) Kokemusasiantuntija palveluiden kehittäjänä. Teoksessa Ruuskanen, Petri; Savolainen, Katri & Suonio, Mari (toim.) *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. Kuopio: Unipress, 103–117.

Toiviainen, Hanna (2009) Potilasjärjestöt terveystieteiden toimijoina. Teoksessa Meri Koivusalo, Eeva Ollila & Anna Alanko (toim.) *Kansalaisesta kuluttajaksi. Markkinat ja muutos terveydenhuollossa*. Helsinki: University Press, 257–275.

Toom, Auli (2008) Hiljaista tietoa vai tietämistä? Näkökulmia hiljaisen tiedon käsitteen tarkasteluun. Teoksessa: Auli Toom; Jussi Onnismaa & Anneli Kajanto (toim.) *Hiljainen tieto: tietämistä, toimimista, taitavuutta*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 33-58.

Torro, Elina (2016) ”Kyllä se semmonen sydämen asia on et saa kulkea rinnalla”. *Terveydenhuollon kokemusasiantuntijoiden kokemuksia työstään*. Pro gradu -tutkielma. Terveystieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Towle, Angela; Bainbridge, Lesley; Godolphin, William; Katz, Arlene; Kline, Cathy; Lown, Beth; Madularu, Ioana; Solomon, Patricia & Thistlethwaite, Jill (2010). Active patient involvement in the education of health professionals. *Medical Education*. 44 (1), 64-74.

Trejo, Grisel; Thomas, Arcury; Grzywacz, Joseph; Tapia, Janeth & Quandt, Sara (2013) Barriers and Facilitators for Promotoras' Success in Delivering Pesticide Safety Education to Latino Farmworker Families: La Familia Sana. *Journal of Agromedicine* 2, 75-86.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Valtioneuvosto (2019) Sipilän hallituksen maakunta ja soteuudistuksen loppuraportti. Helsinki: Valtionvarainministeriö. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10623/sipilan-hallituksen-maakunta-ja-sote-uudistuksen-loppuraportti-valmistui. Luettu 15.10.2019.

Varto, Juha (1996) Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Valokivi, Heli (2004) Lainrikkokojan ääni auttamisjärjestelmässä. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.). Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus, 115–133.

Valtiovarainministeriö (2013) Maakunta ja sote-uudistus tehdään koko Suomelle. https://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-maakunta-ja-sote-uudistus-tehdään-koko-suomelle Luettu 3.9.2019.

Virtanen, Petri; Suoheimo, Maria; Lamminmäki, Sara; Ahonen, Päivi & Suokas Mervi (2011) Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämiseen. Tekesin katsaus 281. Helsinki: Tekes.

Visram, Shelina; Clarke, Charlotte & White, Martin (2014) Making and Maintaining Lifestyle Changes with the Support of a Lay Health Advisor: Longitudinal Qualitative Study of Health Trainer Services in Northern England. 10.1371/journal.pone.0094749.

Wallcraft, Jan & Nettle, Mary (2009) History, Context and Language. Teoksessa Jan Wallcraft, Beate Schrank & Michaela Amering (toim.) Handbook of Service User Involvement in Mental Health Research. World Psychiatric Association. Chichester, UK: John Wiley–Blackwell, 1–12.

Woodruff, Susan; Candelaria, Jeanette & Elder, John (2010) Recruitment, Training Outcomes, Retention, and Performance of Community Health Advisors in Two Tobacco Control Interventions for Latinos. *J Community Health* 35 (2),124-134.

Yu, M; Song, L; Seetoo, A; Cai, C; Smith, G & Oakley, D (2007) Culturally competent training program: a key to training lay health advisors for promoting breast cancer screening. *Health Education & Behavior* 34 (6), 928-41.

LIITE 1

Taustatiedot:

Sukupuoli;

Ikä:

- mistä syystä hait koulutukseen, kuinka kiinnostuit asiasta?

- mitä odotit koulutuksesta?

- vastasiko koulutus odotuksiasi?

- mikä oli hyödyllistä koulutuksessa?

- mikä merkitys koulutuksella oli?

- millaisia työkaluja sait työn tekemiseen?

- opitko toisten tarinoista ja oliko se mielestäsi hyvä opetusmenetelmä?

- mitä vahvuuksia koulutus antoi?

- mitä olisit vielä kaivannut koulutuksesta?

- kuinka kokemusasiantutija voisi olla mukana tulevaisuudessa sosiaalipalvelujen kehittäjätoiminnassa?

LIITE 2

SUOSTUMUS YKSILÖHAASTATTELUUN

Rita Lepikko tekee tällä hetkellä Yhteiskuntatieteiden maisteri ohjelmaan kuuluvaa PRO GRADU - TUTKIELMAA, jossa tutkitaan kokemusasiantuntijuutta aikuissosiaalityössä. Tutkielman tavoitteena on tuoda esille kokemusasiantuntijuuden merkitystä ja mahdollisuuksia sosiaalityössä sekä mitä hiljainen tieto toisi lisää sosiaalityöhön.

Minä _____ olen luvannut osallistua pro gradu -tutkielman haastatteluun.

Haastattelu käsittelee kokemuksiani kokemusasiantuntija koulutuksesta.

Olen saanut riittävästi tietoa haastattelusta, haastattelun nauhoituksesta sekä tietojen käsittelystä ja niiden tuhoamisesta. Olen tietoinen, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tietojani käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille. Tiedän, että lopullinen pro gradu - tutkielma saattaa sisältää joitakin lainauksia haastattelusta, mutta minua ei voi pysty tunnistamaan tekstistä eikä nimeäni mainita missään.

Olen tietoinen, että voin halutessani keskeyttää tutkielmaan osallistumisen, milloin tahansa.

Allekirjoitus, nimenselvennys, paikka ja aika.